

AJAKONIA

REGIONÁLIS
TUDOMÁNYOS
ÉVKÖNYV

KÜLÖNLENYOMAT

57.
2019.

ARRABONA

57.

RÓMER FLÓRIS
Művészeti és Történeti
Múzeum, Győr

GYŐR
2019

ARRABONA 57. 2019.
Regionális Tudományos Évkönyv

Szerkesztőbizottság:
Bana József, Barna Attila, Csiszár Attila, Czigány Dávid,
Horváth József, László Csaba (elnök), N. Matus Zsanett,
Szalay Balázs, Székely Zoltán, Vajk Ádám

Felelős szerkesztő:
Nemes Gábor

Szerkesztők:
Cserhalmi Zoltán, Kelemen István

Olvasószerkesztő:
N. Matus Zsanett

Arculatterv és technikai szerkesztés:
Tanai Csaba Taca

A kiadány megjelenését támogatta:

Győri
Egyházmegyei
Levéltár

HANSÁGI MÚZEUM
BORSODALMAI MEGYE
ALAPÍTVÁNY

Nemzeti Kulturális Alap

SOPRONI MÚZEUM
ALAPÍTVÁNY

ISSN 0571-1304

Kiadja: Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum
Nyomdai kivitelezés: Palatia Nyomda és Kiadó Kft.
Megjelenik: 500 példányban

TARTALOM

TANULMÁNYOK

Kruppa Tamás

- A PÜSPÖK, A FEJEDELEM ÉS A VAJDA
Naprághy Demeter kancellár erdélyi tevékenysége
és ami utána következett (1598–1602)11

Fazekas István

- NAPRÁGHY DEMETER GYŐRI PÜSPÖKSÉGE 1606–161931

Dominkovits Péter

- NAPRÁGHY DEMETER GYŐRI PÜSPÖK ÉS SOPRON VÁROSA
Egy katolikus főpap és a dunántúli evangélikusok centruma53

Jankovits László

- RIMAY JÁNOS LEVELE NAPRÁGHY DEMETERHEZ59

P. Vásárhelyi Judit

- ÚJABB KÖNYVEK NAPRÁGHY DEMETER KÖNYVTÁRÁBÓL73

Jékely Zsombor

- A GYŐRI JÉZUS SZÜLETÉSE-KÁRPIT97

Gerencsér Péter

- AZ OSZMÁNOK VAGY AZ EXTRANEUSOK?
Hidász, a török korban elpusztult rábaközi falu113

Oláh P. Róbert

- A GYŐRI SZÉKESKÁPTALAN SZEMÉLYI ÖSSZETÉTELE 1658 ÉS 1725 KÖZÖTT145

Tóth Vilmos

- A GYŐRI KÁRMELITA TEMPLOM MINT TEMETKEZŐHELY177

Pápai Emese

- SCHIMA A. BANDI IPARMŰVÉSZ FEJEDELMI AJÁNDÉKAI
AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ IDEJÉN197

Krisch András

- A SOPRONI EVANGÉLIKUS GYŰLEKEZET A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG IDEJÉN211

Világi Dávid

- A GYŐRI EVANGÉLIKUSSÁG HELYZETE A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG IDŐSZAKÁBAN219

SZEMLE

C. Tóth Norbert

- Csermelyi József: Az óvári uradalom a Szentgyörgyi és Bazini grófok
korában (1441–1521).233

<i>Világi Dávid</i>	
Forrásaink a reformációról. Dokumentumok az MNL Győr-Moson-Sopron Megye Győri Levéltárából. Szerkesztette: Hegedüs Zoltán. Budapest, 2018.	235
<i>Biró Bence</i>	
Dominkovits Péter – D. Szakács Anita: Adalékok és források a soproni evangélikus városvezető és szellemi elit 17–18. századi társadalomtörténeti kutatásához, végrendeletek. Sopron, 2018.	239
Forrásaink a reformációról. Dokumentumok az MNL Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltárából. Szerkesztette: Dominkovits Péter. Budapest, 2018.	243
<i>N. Matus Zsanett</i>	
Márfi Attila: Ahol Thália hosszasan időzött – Fejezetek Győr színjátszásának 1850 és 1945 közötti történetéből	245
<i>Tóth Máté</i>	
Szalay Balázs: A Csornai Önkéntes Tűzoltó Egyesület története 1927 és 1945 között. Csorna, 2018.	251
E SZÁMUNK SZERZŐI	255

SUMMARY

STUDIES

Tamás Kruppa

THE BISHOP, THE PRINCE AND THE VAIVODE
Demeter Naprághy (Chancellor)'s activity in Transylvania and the events
what followed (1598–1602).....11

István Fazekas

DEMETER NAPRÁGHY'S ACTIVITY AS THE BISHOP OF GYŐR (1607–1619).....31

Péter Dominkovits

DEMETER NAPRÁGHY, THE BISHOP OF GYŐR AND THE CITY OF SOPRON
A Catholic Prelate and the Lutheran's Transdanubian center53

László Jankovits

JÁNOS RIMAY'S LETTER TO DEMETER NAPRÁGHY59

Judit P. Vásárhelyi

NEWEST BOOKS FROM DEMETER NAPRÁGHY'S LIBRARY.....73

Zsombor Jékely

THE "NATIVITY" TAPESTRY OF GYŐR97

Péter Gerencsér

OTTOMANS OR *EXTRANEUSES*?
Hidász: a village of Rábaköz destroyed during the Turkish Age113

András Krisch

THE LUTHERAN CHURCH OF SOPRON DURING THE
HUNGARIAN SOVIET REPUBLIC113

Róbert Oláh P.

THE STAFF STRUCTURE OF THE CHAPTER OF GYŐR IN THE 17TH
AND 18TH CENTURIES.145

Vilmos Tóth

THE CARMELITE CHURCH OF GYŐR AS A BURIAL-PLACE177

Emese Pápai

ROYAL PRESENTS MADE BY BANDI A. SCHIMA DURING THE FIRST WORLD WAR.....197

András Krisch

THE SITUATION OF THE LUTHERANS IN GYŐR DURING THE
HUNGARIAN SOVIET REPUBLIC.....211

Dávid Világi

THE SITUATION OF THE LUTHERANS IN GYŐR DURING THE
HUNGARIAN SOVIET REPUBLIC219

REVIEWS

Norbert C.Tóth

József Csermelyi: Estate of Óvár in the ages of counts Szentgyörgyi and Bazini (1441–1521). Mosonmagyaróvár, 2019.233

Dávid Világi

Sources about Reformation. Documents from the County Archives of MNL Győr-Moson-Sopron in Győr. Edited by Zoltán Hegedűs. Budapest, 2018.235

Bence Biró

Péter Dominkovits – D. Szakács Anita: Data and sources for social history research of the Lutheran city fathers and intellectual elites in Sopron in the 17th–18th century.239

Bence Biró

Sources about Reformation. Documents from the County Archives of MNL Győr-Moson-Sopron in Sopron. Edited by Péter Dominkovits. Budapest, 2018.243

Zsanett N. Matus

Attila Márfi: Where Thalia was lingering for a long time. Chapters of theatricals history in Győr between 1850–1945. Győr, 2019.245

Máté Tóth

Balázs Szalay: The history of volunteer fire department in Csorna between 1927–1945. Csorna, 2018.251

NAPRÁGHY 400

Haller József: Naprághy Demeter püspök sírköve a győri székesegyházban
 (Győri Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár)

Oláh P. Róbert

A GYŐRI SZÉKESKÁPTALAN SZEMÉLYI ÖSSZETÉTELE 1658 ÉS 1725 KÖZÖTT*

Bevezetés

Az egyházi középréteg vizsgálatának historiográfiája több mint százharminc éves hagyományra tekint vissza.¹ Ez idő során, a kutatás korai periódusában főleg a középréteg intézményi hátterét, a káptalant vizsgálták a kor történészei, amely kutatói figyelem az idő előre haladtával egyre inkább a testület személyi összetételére irányult. Megállapítható azonban, hogy a századfordulón készült nagy, átfogó történeti munkák, a káptalan személyi összetételével foglalkozó *archontológikus* és *prozopografikus* művek java a Mohács előtti időkre korlátozódnak.² A káptalanok kora újkori élete eddig kevésbé került az egyházi középrétegről szóló tudományos diskurzus középpontjába. A győri székeskáptalan esetében a mai napig használt alapkutatásokat és a kutatás irányvonalait Bedy Vince fektette le.³ Jelen munkában feladatunknak tekintjük a győri székeskáptalan személyi állományának átfogó vizsgálatát a prozopográfia módszertanával Széchenyi György és Keresztély Ágost püspökök közötti (1658–1725) mozgalmas, változásokkal teli időszakban.⁴ A vizsgálat tárgyát képező hatvanhét év alatt ugyanennyi számú kanonokot ismerünk. Róluk szól ez a tanulmány.

A káptalan személyi állományának vizsgálata I.⁵

Származás

Ahogy azt a középkori Pécs székeskáptalani vizsgálata alkalmával Fedeles Tamás rögzítette, a magyar székeskáptalani statútumok nem tartalmaznak származásbeli előírást a felvehető tagokkal szemben.⁶ Így a magyar székeskáptalanok tár-

* Hálás köszönettel tartozom Nemes Gábornak, akinek a tanácsai nélkül ez a munka nem készülhetett volna el. A szerző a MTA-PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport tudományos segédmunkatársa.

¹ A teljesség igénye nélkül: VAGNER: A nyitrai székes-káptalan; KOLLÁNYI: Esztergomi kanonokok; MÁLYUSZ: Egyházi társadalom; PFEIFFER: A veszprémi egyházmegye; KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan, később: KÖBLÖS: Az egyházi középréteg; RÁCZ: A magyarországi káptalanok 147–210.; FEDELES: A pécsi székeskáptalan; KRISTÓF: Egyházi középréteg; C. TÓTH: A „mályuszi modell” 11–34.; C. TÓTH: A győri nagy és kisprépostok 405–410.; G. TÓTH: A csanádi székeskáptalan.

² Kevés kivételként: HERMANN: A veszprémi székeskáptalan.

³ BEDI: A győri székeskáptalan.

⁴ Prozopográfiára lásd STONE: Prosopography 46–79.; ENGEL: Prozopográfia 34.

⁵ Minden esetben igyekeztünk az elemzések összehasonlító részeinél azt diakrón és szinkron a korábbi győri, illetve a veszprémi vagy más székeskáptalanokkal elvégezni. Ahol ezt nem tettük meg, ott nem állt rendelkezésre kellő adatmennyiség.

⁶ FEDELES: A pécsi székeskáptalan 87.

sadalmi szempontból alulról nyitottak voltak. A magyar társadalmi csoportokat vertikálisan sikeresen összekötő katolikus egyházon belül a székeskáptalanok a társadalmi átjárás egy különösen nagy lehetőségét nyújtották. Főleg abból a szempontból, hogy számszerűen országosan több ember szervezetbe történő beépítését biztosította, mint esetleg a püspöki kar. Továbbá sok esetben a püspöki méltóság előszobájaként szolgált a kanonoki stallum. Alább ismertetjük a győri székeskáptalan társadalmi osztályok szerinti megoszlását. Adja magát az összehasonlítás lehetősége a Köblös József által vizsgált időszakokkal.⁷ Azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy az összehasonlítás egészen helytálló abból a szempontból, hogy csupán egyetlen év eltérés van a feldolgozott időszakok hossza között. Köblös 1458 és 1526 között vizsgálta a győri mellett további három káptalan személyi összetételét. Így több évszázadnyi távlatban tudjuk szemlélni a győri székeskáptalanban kirajzolódó állandó vonásokat vagy lezajló változásokat. Ki kell emelni a két korszak párhuzamos vizsgálata előtt, hogy óvatosan kell kezelnünk az összehasonlításból levonható következtetéseket. Tudjuk, hogy a székeskáptalan a tizenötödik és tizenhatodik század során lényegesen több betölthető stallummal bírt. Annak ismeretében, hogy a Köblös József által feldolgozott időszakban egyszerre harminc-harminchárom kanonok is a káptalan tagja volt, nem meglepő, hogy ez az összesített létszámban is markáns különbséget mutat az 1658 és 1725 között tárgyalt korszakéhoz képest. Köblös prozopográfiai munkája révén százkilencven kanonokról van információnk.⁸ Ez a létszám majdnem háromszorosa a 17. és a 18. századi testületnek. Arányaiban és a tendenciákat tekintetbe véve azonban helytálló az összehasonlítás, sőt elengedhetetlen annak érdekében, hogy a szentistváni alapítású intézményről minél pontosabb képet alkothassunk.

Főnemesség

Az említett időszakban a tárgyalt hatvanhét személy közül tizenhárom volt főnemesi származású. Ez százalékos arányát tekintve jelentős része a káptalannak, 19,4%. Azaz a csoport tagjai közül minden ötödik tartozott ebbe a társadalmi rétegbe. A győri székeskáptalan szinte minden korszakában találunk olyan kanonokot, aki ebből a rétegből származott. A korai időszakból a győri illetőségű Héderváry család egy sarja jutott stallumba, aki a káptalanban örkanonokságig vitte. A másik, még Széchenyi püspök ideje előtt a káptalanba jutott személy az ír származású Walter Lynch, akit Püsky János győri megyéspüspök emelt be a káptalanba és akiről a Könnyező Szűz Mária kép kapcsán számos további említés maradt ránk. A Püsky kreatúrák után jelentős számú

⁷ KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 73–75.

⁸ KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 205.

főnemessel majd Keresztély Ágost idejében fog gyarapodni a káptalan. A vizsgált időszak tizenhárom arisztokratája közül tíz Keresztély Ágost idején kapott stallumot, amely döntő mértékben hozzájárult ahhoz, hogy a vizsgált időszakban ez a társadalmi réteg a káptalan tagjainak ötödét kitegye. A fennmaradó, eddig nem említett grófi rangú kanonok pedig Lippay Miklós Antal, akit Kollo-nich Lipót jutalmazott hellyel a káptalanban 1688-ban. Ezzel szemben Szé-chényi György püspök egyetlen főrangú sarjjal sem bővítette győri székeskáp-talanját. Nem úgy, mint elődei és utódai. Azonban nem csak Győrött, hanem később esztergomi érsekként sem juttatott annyi stallumot főnemeseeknek, mint utódai. A primási székből eltöltött tíz éve alatt csupán egy arisztokrata család-ból érkező személlyel bővítette káptalanját.⁹ A felmerülő kérdésre, hogy miért nem találunk főnemesi rangú személyeket ezen időszak alatt a kápta-lanban, két válasz is kínálkozik. Első megközelítésben gondolhatunk arra, hogy Széchényi homo novus-ként nem kívánta régi főrendi családok tagjaival feltölteni a káptalan helyeit, mert bennük riválist látott, nem akarta, hogy a régi családok saját ügyeikben belülről befolyásolják. Másodsorban felmerülhet a gyanú, hogy az említett családok számára nem volt vonzó karrierlehetőség egy Széchényi György alatt működő káptalan. Ez utóbbi eshetőségre azért is gondolhatunk, hiszen Keresztély Ágost győri püspöksége alatt a birodalom és az ország számos pontjáról érkeztek a győri székeskáptalanba a legszűkebb elit-nek számító arisztokrata családok tagjai. Feltehetőleg a birodalmi herceg sze-mélye emelte presztízsében a győri székeskáptalant a 18. század elejére. Ke-resztély Ágost püspökségének első évtizedében – példátlan módon – egyaránt adott kanonokot a székeskáptalannak a Nádasdy, az Erdődy és a Zichy familia. Hasonlóra korábban példa sem volt, ahogy arra sem, hogy – egy-két kalandos kivételtől eltekintve – külföldi arisztokrata családok sarjai töltsenek be káptalani pozíciókat. Harmadrészen feltételezhetjük, hogy az oszmán hódoltság meg-szűnésével és a régió pacifikálódásával a katonai karrier lehetősége szűkebbé vált, kevesebb fiatal arisztokrata tudta, illetve akarta választani azt a pályát. Így gondolhatunk bizonyos hangsúlyeltolódásra a klérus irányába, amely ebben az időben a másik klasszikus karrierlehetőséget jelentette.¹⁰

Keresztély Ágost idejében többek között Anton von Thurn gróf és Anton Jozef Gaun báró neveivel találkozhatunk káptalani ügyek kapcsán. A 20. század első fe-lében alkotó történész, Kelemen Atanáz ezt a jelenséget annyival nyugtázta, hogy Keresztély Ágost sokra becsülte az előkelő származást.¹¹ Azonban ez a jelenség korántsem bizonyult országos szintűnek. Összehasonlítóképpen a Köblös József által vizsgált időkkel, csupán két bárói családot találunk az akkor jóval népesebb

⁹ KOLLÁNYI: Esztergomi kanonokok 302–314.

¹⁰ A tendenciát jól mutatja a tisztiiskolába beiratkozó magyar arisztokrata ifjak elenyésző hányada, lásd KISSNÉ BOGNÁR: Magyarországi diákok a bécsi tanintézményekben 345–363.

¹¹ KELEMEN: Keresztély Ágost 17.

testületben.¹² Két família, a Csákiak és a Petők képviseltették magukat és a főnemességet a káptalanban, mindketten préposti rangban. Ellentétben a vizsgálatunk fő tárgyát képező korszakkal, ahol bármilyen pozícióban előfordulhattak főnemesek. A százkilencven főhöz viszonyítva tehát ez a szám elenyésző.

Szintén kimagasló a győri káptalan közel húsz százaléknyi főnemesei származású tagja, amennyiben ezt szélesebb kontextushoz viszonyítjuk. Az 1458 és 1526 között a budai, fehérvári, pozsonyi és győri káptalanokban összesen nyolc főnemes szerzett káptalani benefíciumot. Ez idő alatt a négy káptalanban összesen ötszázhuszonhat személy mutatható ki. Továbbá, ha kronológiailag és térben is kitoljuk az összehasonlítást, 1700 és 1777 között a veszprémi székeskáptalan soraiban nem találhatunk arisztokrata származású egyéneket.¹³ A főnemesség testületen belüli magas arányszámában közrejátszhatott az a tény, hogy a győri püspökség betöltésének kérdése különös jelentőséggel bírt a kora újkorban, a város katonai, stratégiai és politikai helyzete miatt.¹⁴ Nem helyezkedünk védhetetlen álláspontra tehát, ha kijelentjük, a főnemesség a győri székeskáptalanban szokatlanul felülreprezentálta magát.

Nemesség

A nemesség adta a káptalan személyi állományának 28,3%-át, tehát közel a harmadát. Olyan sűrűsödési pontokat az időben nem tudunk kijelölni, mint a főnemesség esetében. A tizenkilenc, bizonyítottan nemesi származású kanonok rangviselési ideje egyenletesen oszlik el a vizsgált időszakban. Kijelenthetjük, hogy a nemesség folyamatos káptalanbéli jelenléttel az intézmény gerincét és markáns, nemesi attitűdjét adta évtizedes viszonylatban. Soraikban olyan, országos szinten is elismerésre méltó karriert befutó személyekkel is találkozhatunk, mint Gorup Ferenc, aki a győri mellett a veszprémi préposti címet és fehérvári olvasókanonoki stallumot is bírta.¹⁵ Megemlíthetjük még a Vas megyei nemesi családból származó Telekessy Istvánt is. Győri őrkanonoki stallumát megtartva először 1689-ben csanádi, majd 1699-ben arról történő lemondása után az egri püspöki trónra került.¹⁶ Huszonhatévnyi kanonoki működése során az egyházmegye és Győr városa is számos épülettel, szoborral lett gazdagabb, amelyek a mai napig láthatóak.¹⁷ Telekessy szellemiségét és nemesi öntudatát, annak káptalanbéli megjelenését jól tükrözi, hogy neki köszönhetjük az első rendezett káptalani levéltárat. A győri

¹² KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 203.

¹³ HERMANN: A veszprémi székeskáptalan 167.

¹⁴ PÁLFFY: Császárváros 208–228. Valamint az egyházmegye alapvető viszonyaira lásd FAZEKAS: A reform útján 8–9.

¹⁵ Részletes életrajzára lásd PFEIFFER: A veszprémi egyházmegye 105.

¹⁶ BEDY: A győri székeskáptalan 443–444.

¹⁷ SZABADY: Telekessy 1–17.

székeskáptalan nemesi rétegeről beszédes adat, hogy csanádi püspöki beiktatását az tette lehetővé, hogy a szintén a győri káptalanból induló Dvornikovich Mihály a váci egyházmegye élére került át 1689-ben. Összehasonlításuképpen a győri székeskáptalan 1458 és 1526 közötti éveiben is hasonló arányokat találunk. A százkilencven kanonokból Köblös megállapítása szerint negyvenhét esetben számolhatunk nemesi származással, ez 24,7%-os aránynak felel meg, amely nagyságrendileg hasonló a fent megállapított arányszámhoz. Azt mondhatjuk a nemesség esetében, hogy a csökkentett létszámú káptalanban is – arányszámait tekintve – tartani tudta pozícióit, megőrizve ezzel az intézmény nemesi jellegét. A szomszédos veszprémi székeskáptalan esetében ez a nemesi jelleg sosem volt markánsan jelen. E csoportot Veszprémben egyedül ákosházi Sárkány Gábor és Kis Pál nagyprépost képviselte.¹⁸

Polgárság

Polgárnak tekintjük azt a személyt, aki a Kubinyi András-féle centrális pontrendszer alapján differenciált települések azon halmazából származik, amelyek városi funkciót láttak el.¹⁹ Ezek alapján a mezővárosokból származó kanonokokat is a polgárok közé számítottuk.²⁰ E feltételek alapján hét személyt soroltunk ehhez a réteghez. Ez 10,4%-át teszi ki a hatvanhét fős kanonoki testületnek. E szűk csoportból hárman is eljutottak az oszlopos kanonokságig. A hét személy közül kettejük, hirtelen és korán elhalálozott, így az oszlopos kanonokok közé kerültek száma kis szerencsével akár még nagyobb is lehetett volna. Egyikük, Matalics Gergely soproni polgár, a vegliai felszentelt püspöki méltóságot is magáénak tudhatta.²¹ Köblös József munkájában a késő középkori győri viszonyok vizsgálata és az említett három másik káptalannal történő összehasonlítása után a győri székeskáptalanról kijelentette, hogy ez a legprovinciálisabb.²² Kijelentésének alapjául a Mátyás- és a Jagelló-kor során fellelt, hatvanhat polgár alacsony, 35%-os részarányát adja. Láthatjuk, hogy számszerűen és arányaiban is tovább csökkent ez a szám a 17. és 18. századra. Feltételezésünk szerint ennek oka a megugró főnemesi származású tagok számában keresendő. Úgy tűnik, ez az a társadalmi csoport, amely kevésbé tudta biztosítani saját utánpótlását a főnemesi származásúak növekvő számával és a pozícióját őrző köznemességgel szemben.

¹⁸ HERMANN: A veszprémi székeskáptalan 168–169.

¹⁹ KUBINYI: Mezővárosok 319–335.; KUBINYI: Városhálózat 1–30.; BÁCSKAI: Város-e a mezőváros?; SZAKÁLY: Mezőváros és reformáció.

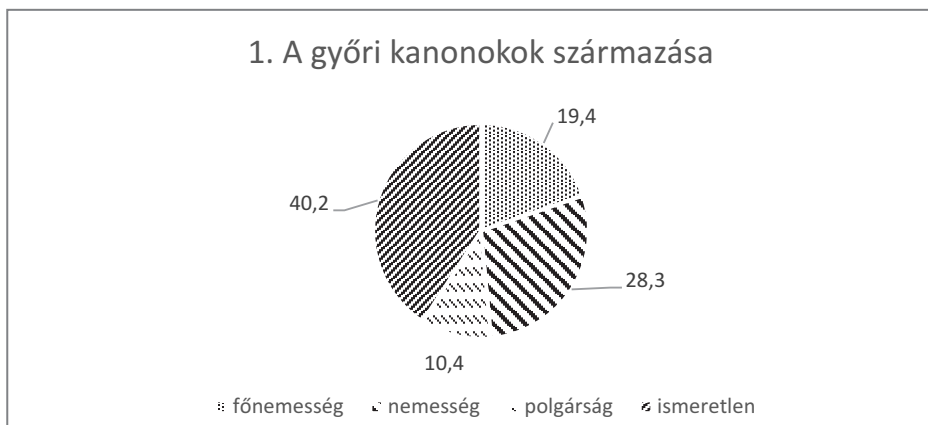
²⁰ A vizsgálati mód működő példájára lásd FEDELES: A pécsi székeskáptalan 94–95.

²¹ BEDY: A győri székeskáptalan 456.

²² KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 29.

Ismeretlen származásúak

A fennmaradó huszonhét személy pontos származása nem megjelölhető. Ez a kanonokok 40,2%-át jelenti. Tévedésre adhat okot, hogy további nemesi és polgári származású személyek maradhattak ebben a csoportban. Továbbá a jobbágyi sorból származó kanonokok is ezt a csoportot duzzasztják. Ennek, a származásukat tekintve ismeretlennek nevezett csoportnak a pontosabb megismerése későbbi, e dolgozaton túlmutató feladatunk lehet. 1458 és 1526 között a győri székeskáptalanba huszonkét jobbágy származású kanonokot installáltak.²³ Ez a százkilencven fős testület 11,5%-át jelenti, amely szintén tartható aránynak tűnik az ismeretlenek csoportján belül is. Fontos megállapítanunk azonban, hogy a vizsgált korszakból e huszonhét kanonok közül tizennégyen oszlopos kanonokságig, vagy püspöki méltóságig jutottak. Pontos származási státuszuk ismerete nélkül is kijelenthetjük, ha egy csoport tagjainak 51,8%-a a befutható karrier legmagasabb pontjára eljut, akkor az a környezet kedvez a társadalmi mobilitásnak.

A kanonokok születési hely szerinti származása

Már Köblös József is felhívta a figyelmet arra, hogy a káptalani testületbe kerüléskor mennyire fontos faktornak számít a területi kapcsolódás.²⁴ Az alábbiakban a győri székeskáptalan földrajzi vonzaskörzetének felvázolására teszünk kísérletet. Górcső alá vettük, hogy honnan és hányan kerültek be a káptalanba, illetve személyükkel a kanonokok milyen mértékben képviseltek egy-egy régiót vagy vármegyét. Felfedezhető-e a püspökök kinevezési politikája között különbség, esetleg preferálnak-e bizonyos területről jövő személyeket? A következőkben először a Magyar

²³ KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 205.

²⁴ KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 48.

Királyság három külön részéből érkezők arányát vizsgáljuk, majd vármegyei szintre lebontva elemezzük a székeskáptalani kanonokok származását.

Királyság területe

Összesen negyvenhat kanonok származási helyéről van adatunk, ez az összlétszámhoz viszonyítva 68,6%-os arány. Beszédes szám, hogy az ismert származásúak 71,7%-a, azaz harminchárom fő a Magyar Királyság területéről származik. Ha tovább szűkítjük a vizsgálatot, láthatjuk, hogy a harminchárom kanonok közül tizennyolc a győri egyházmegyéből való. Ez a Királyság területéről stallumhoz jutó személyek 54,5%-a, valamint a területi származásuk alapján ismert kanonokok 39,1%-a, ami az összlétszámot – ismeretleneket is – figyelembe véve 26,8%. Láthatjuk tehát, hogy a királyságbeliek döntő többségét győri egyházmegyeiek adták, valamint azt is, hogy a káptalan több mint negyede egészen bizonyosan az egyházmegye lakosai közül került ki. Arányaiban a túlnyomó győri egyházmegyes jelenlét mellett az esztergomi egyházmegye területéről érkezők képezték a második legnépesebb táborot. Hat fővel a Királyság területéről származó kanonokok ezzel a közösség 18,1%-át tették ki.

Vizsgálatunk szempontjából a korai időszakban további egy markáns csoportot kell még kiemelnünk. Négy fővel a vizsgált alcsoport 12,1%-át teszik ki a zágrábi egyházmegyes kanonokok. Jellemzően még a vizsgálat alá vont három püspök előtti időszakban jutottak a zágrábiak stallumhoz, például babojellychi Berdóczy György Zágráb környéki horvát nemest még Draskovich György emelte a kanonokok közé.²⁵ Ha tovább szűkítjük vármegyei szintig a kanonokok származásának vizsgálatát, további tendenciákat fedezhetünk fel. Elsősorban e szűkítés a győri egyházmegye területéről érkező tizennyolc főre vonatkoztatható. A tizennyolc személy közül tizennégy fő szülőhelyét vármegyei pontossággal adatolták. Meglepő módon az eloszlás rendkívül egyenletes képet mutat az egyházmegye területén belül. Annak fényében is meglepő az egyenletesség, hogy a korszakban leginkább népes Vas vármegye nem tudott kiugró eredményt mutatni. Győr és Sopron vármegye a korszakban öt-öt személlyel gazdagította a káptalant, míg Vas vármegye négy fővel. További négy személy vármegyére lebontott származása nem meghatározható, de azok megismerése feltehetőleg az arányokat nagymértékben már nem befolyásolná.

Erdélyi Fejedelemség

A Fejedelemség területéről ismereteink alapján három személy került a győri székeskáptalanba. Ez a káptalan egészéhez képest 4,4%-os arány nem nevezhető je-

²⁵ BEDY: A győri székeskáptalan 417.; KOLTAI: Batthyány Ádám 423.

lentős és folyamatos jelenlétnek. Bár a káptalan életében meghatározó Gaborjáni Kövér Tóbiás 1646-tól harminc évig folyamatosan képviselte a fejedelemségbélieket,²⁶ láthatóan az erdélyi és partiumi egyháziaknak nem vált elérhetővé a győri székeskáptalan. A székeskáptalan hektikus, eseti kapcsolatát a Fejedelemség területén élő katolikus papsággal a jelentős földrajzi távolság és a speciális, a katolicizmusnak nem kedvező konfesszionalizációs folyamatok határozták meg.²⁷ Azonban e mérsékelt jelenlét oka nem pusztán az oszmán térhódításban, vagy Erdély külön utas politikájában keresendő. Bizonyítja ezt Vargyassy András esete, aki egyetlen erdélyi származásúként került stallumba, már az ország újraegyesítése után 1713-ban. Nem jelentek meg a királyság keleti feléből kanonokok nagyobb számban a török háborúk után sem Győrben. Érdemes lenne később, e dolgozat keretein túl vizsgálat alá vonni, hogy a 18. század során ez a tendencia változott-e, és amennyiben igen, mikor, minek a következtében.

Hódoltság

A Hódoltság területéről – akárcsak a Fejedelemségből – a 17. század derekától kezdve Keresztély Ágost püspökségének a végéig bizonyítottan mindössze három személy származott. Jellemző, hogy mindhármuk jelentős mezővárosok elszármazott tagjai. Kettejük gyöngyösi, a harmadik pedig Kecskemétről került a győri székeskáptalanba. Itt nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a gazdasági összefonódásokat — főleg a marhakereskedelem általit — amely következtében a fent említett mezővárosok és Győr között élénk gazdasági kapcsolat állt fent.²⁸ A töröknek a térségből történő végleges kiszorulása után, azaz az 1700-as évek első negyed évszázadában sem szaporodtak fel az ország közepéről stallumhoz jutó egyháziak a győri székeskáptalanban. Sőt, egyetlen személy sem került be a tárgyalt térségből a visszahódító háborúk után.

Külföldiek

A magyar káptalanokban stallumhoz jutó külföldiek száma és aránya a magyar történetírásnak régóta a témáját képezi.²⁹ A győri székeskáptalan vizsgált hatvanhét éve alatt hét külföldi méltóságviselőt találunk. Ezek szerint a királyságon kívülről győri stallumba jutók arányát 10,4%-ban állapíthatjuk meg. Kettő közülük Európa olyan szegletéből származott, amely területtel földrajzi okok miatt Győr városának minimális mértékű kapcsolata volt. Név szerint Walter Lynch és Caspar Jongelin,

²⁶ BEDY: A győri székeskáptalan 422–423.

²⁷ BALÁZS: Az alkalmazás dilemmái 5–27.; BALÁZS: Az új ország és a katolikusok 61–75.

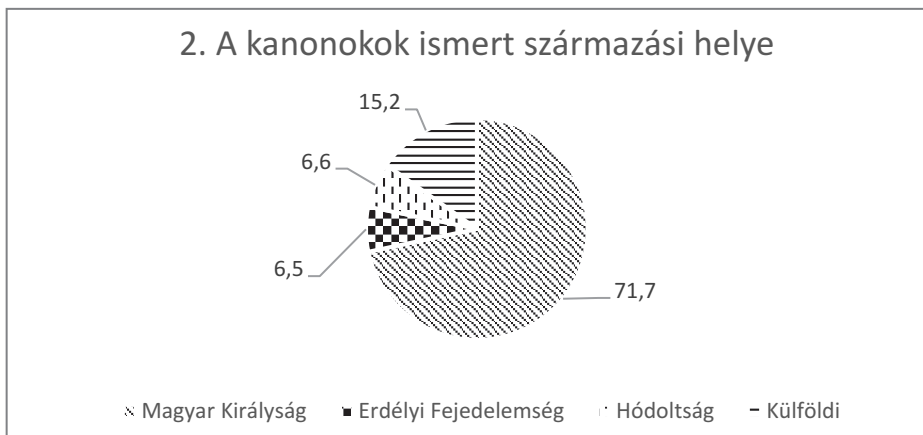
²⁸ GECSÉNYI: Gazdaság, társadalom, igazgatás 229–241., 255., 257.

²⁹ KÖBLÖS: A Budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 205.

előbbi az ír szigetről, utóbbi pedig az észak-németalföldi Antwerpenből származott. Mindkettőjük stallumhoz jutása Püsky János püspök idején történt.³⁰ Ugyanúgy közös vonás a két személy életútjában, hogy javadalomhoz utazásaik során az aktuális győri püspökkel kötött barátság révén jutottak. A további öt külföldi már korábban bevettnek számító vidékekről került a győri káptalanba. Egy személy Itáliából érkezett és a maradék négy pedig német területekről, amelyekkel Győrnek tradicionális kapcsolatai voltak. A németek java, nem meglepő módon Keresztély Ágost működése alatt épült be a kanonokok testületébe.

E hatvannyolc év során Köblös hét külföldi méltóságviselőt talált, akik közül hat német területekről származott, egy további pedig Itáliából. Az egy említett itáliai származású kanonok Isvalies bíboros kancellárjaként, szűkebb körével érkezett az országba.³¹ Győri stallumát, és más egyéb javadalmát magyarországi tevékenysége során szerzett kapcsolatrendszerének köszönhette.

Nem szabad azonban elfeledkeznünk a tényről, hogy 1458 és 1526 között a győri székeskáptalannak harminchárom betölthető stalluma volt, míg korszakunkban ez a szám tizenhárom-tizennégy körül mozgott. Így láthatjuk, hogy ugyan egyezik a középkori és a kora újkori külföldi méltóságviselők száma, azonban ez éves szintre lebontva, arányaiban nagyobb értéket ad a kora újkorban. Megfigyelhető továbbá, hogy a győri székeskáptalannak évszázadokon átívelő, tradicionálisan jó, főként kereskedelmi kapcsolata volt a német és itáliai területekkel.³² Ez a kapcsolat erősebbnek és tartósabbnak tűnik, mint a királyság keleti felével ápolt viszony. Kijelenthetjük, hogy a káptalan orientációja és felvevőképessége nyugati irányba volt a legjelentősebb.

³⁰ BEDY: A győri székeskáptalan 430., 433.

³¹ BEDY: A győri székeskáptalan 340.; NEMES: Isvalies bíboros 30–31.

³² GECSÉNYI: Gazdaság, társadalom, igazgatás 256–258. Valamint az alsó-ausztriai és bajor egyháziak szerepvállalásának okát lásd FAZEKAS: A reform útján 9.

Nemzetiség

A kanonokok vizsgálata során felmerülő kérdések egyik legnehezebbike meghatározni a közösség tagjainak nemzetiségét. Ennek oka, hogy a korszak sokadlagos kérdésként tekintett a nemzetiségre, mivel a konfesszió minden egyéb identifikációs faktort felülírt. A felekezeten túl, az adott terület, ország lakosaként jellemezte magát a kora újkor embere. Továbbá jellemző önmeghatározási forma a függési viszonyrendszerben történő önelhelyezés, amely szintén független volt a nemzetiségtől. Adott személy nemzetiségének meghatározásában legnagyobb segítséget az egyetemjárása során keletkezett anyakönyvi bejegyzés, illetve az egész egyházmegyéről keresztmetszeti képet adó vizitációk adnak. Nyolc ismeretlen nemzetiségű kanonok mellett ötvenkilenc személy nemzetiségének beazonosítása vált lehetségessé. Ez a kanonokok 88,05%-a. Mindazonáltal bizonytalan esetek is fennállnak, amelyek közül Jager Márton példáját emelnénk ki. A bécsi Pázmáneum beiratkozott hallgatójaként horvátként tüntette fel magát.³³ Szabady Béla azonban következetesen német nemzetiségűként kezeli.³⁴ Minden hasonló helyzet feloldásaként a forrásközlés híradását vettük mérvadónak, Jager esetében a horvát nemzetiséget.

Magyarok

A káptalan kis híján felét, harminchárom főt vettünk magyar származásúnak, ez 49,2%-os arány a teljes káptalani tagság viszonylatában. Ha az ismert nemzetiségű ötvenkilenc káptalani taghoz viszonyítjuk, ez az arány még valamivel nagyobb, 55,9%. Ez a harminchárom fő toronymagasan vezet a többi nemzetiséghez képest. A káptalan nemzetiségi jellegét elsősorban tehát a magyarok adták. Nem magától értetődő ez a kijelentés, ha a győri egyházmegye alsópapságát vesszük górcső alá. Az 1696–1698. évi vizitáció tanúsága alapján az egyházmegyében működő papok 28%-a magyar anyanyelvű. Ennek alapján azt láthatjuk, hogy a káptalanon belül felülreprezentáltak a magyar papok.

Horvátok

A második legnépesebb nemzetiséget a káptalanon belül a horvátok adták. Tizenöt fővel a teljes káptalani tagság 22,3%-át tették ki. Meghatározó jelenlétük a káptalanban a vizsgált időszak első felében jellemző. Utána is találkozunk horvátokkal a testületben, de azt látjuk, hogy helyüket egyre inkább a németek veszik át.³⁵ A

³³ FAZEKAS: A bécsi Pázmáneum 81.

³⁴ SZABADY: Telekessy 4.

³⁵ A tizennyolcadik századi horvát anyanyelvű kanonokokra lásd KARALL: A győri székeskáptalan horvát anyanyelvű kanonokjai 235–245.

korai nagyobb súlyú jelenlét egybevág Fazekas István megállapításával, miszerint a katolikus horvát lakosság és papság motorja volt az egyházmegye rekatolizálásának. Azonban láthatjuk, hogy a horvátok szerepvállalása az alsópapságban és a középrétegben koránt sincs arányban egymással. A magyarok felülreprezentáltsága természetesen csak egy másik csoport rovására lehetséges. A horvátok az alsópapság 49%-át tették ki az 1696-98-as vizitáció szerint.³⁶ A káptalani 22,3%-ot ismerve kijelenthetjük, hogy a magyar túlsúly a horvátok arányán változtatott leginkább. A horvát nemzetiségűek arányát tovább elemezve feltűnik, hogy csupán öt tagjuk, a horvátajkúak 33,3%-a származik az egyházmegyéből. A többiek Zágráb és Varasd megyéből érkeztek a káptalanba. Tehát láthatjuk, hogy hiába az alsópapság körében betöltött meghatározó szerep, az egyházmegyében élő horvát papok számára a kanonoki stallum szinte elérhetetlen volt.

Németek

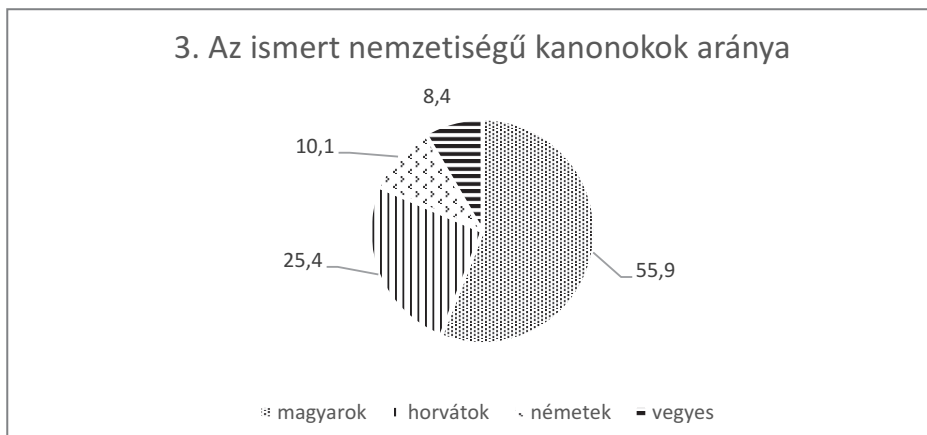
A tárgyalt időszak során hat bizonyítottan német származású kanonok működött a káptalanban. Legtöbbjük Keresztély Ágost püspöksége alatt került a stallumba. Innen is adódik, hogy közülük csupán Holbich János az egyházmegye szülötte. Az alsópapságból való kitörés a németajkú papoknak sem volt lehetséges, ennek oka az erőteljes fluktuációban keresendő, ami körükben megfigyelhető.³⁷ A hat fő a székeskáptalan 8,9%-át teszi ki, amely az utolsó jelentős számú nemzetiséget jelenti. Az ismert származású ötvenkilenc kanonok esetében a németek aránya 10,1%. Alsópapságban megfigyelt arányuknak tehát csak a harmadát tudják a káptalanban elérni. Hasonló tehát a helyzet a német nemzetiségű papsággal, mint a horvátokkal. A jelentős számú győri egyházmegyés alsópapságuk ellenére sem tudtak maguknak állandó káptalani jelenlétet biztosítani.

Mindenki más

A káptalanban a három jelentős nemzetiség mellett eseti alapon találunk még más nemzetek fiai közül származót is. Az írek és a németalföldi hollandok, illetve az itáliaiak egy-egy fővel képviselik magukat a győri székeskáptalanban. Másik része e csoportnak a Királyságon belül élő szlávok, akik két személyben reprezentálódnak. Feltehetőleg ők a mai szlovákoknak tekinthetőek, mivel származási helyüknek egyikük az esztergomi egyházmegyét, másikuk Zólyom vármegyét adta meg. Köztük találjuk azt a Matusek Andrást, aki évtizedekig a káptalan préposti címét viselte. Összarányuk a káptalanon belül a 7,4%-ot éri el.

³⁶ FAZEKAS: A reform útján 73.

³⁷ FAZEKAS: A reform útján 73.

Iskolázottság, egyetemlátogatás

Külföldi káptalanokban a legtöbb esetben a státútumok között rögzítették, hogy a kanonokok hányadrészének kell egyetemi végzettséggel rendelkeznie.³⁸ Hasonló magyar példáról nem tudunk. Európában a második nagy egyetemalapítási hullám és az ezzel járó szellemi pezsgés időszaka a kora újkorra esett. 1635-ig, Pázmány Péter máig ható egyetemalapításáig magyar egyetem nem lévén a magyarországi diákok Európa számos intézményében szerezhették meg tudásukat. Azonban a nagyszombati egyetem megalapítása után sem szűnt meg a peregrinálás jelensége. A káptalan harminchét tagja valamelyik európai hírű univerzitásnak a beiratkozott tanulója volt, néhányuk egymás után többnek is. A teljes káptalani létszámhoz viszonyítva ez 55,2%.³⁹ A bécsi tanulmányutak mellett legjelentősebb egyetemi célállomás a római Collegium Germanicum et Hungaricum volt.⁴⁰ Azonban a legnépszerűbb intézménynek a győri kanonokok körében a Pázmáneum számított, ahol huszonöt beiratkozási esetről tudunk. Árulkodó adaléknak tartjuk, hogy az egyetemjárt kanonokok derékhadát a nemesi származásúak adták 43,2%-kal, ebbe a csoportba harminchét fő közül tizenhat tartozik.

Számban második legnagyobb egyetemjárt társadalmi csoport a főnemesek csoportja. Soraikból hét fő bizonyítottan beiratkozott valamelyik univerzitásra. Ez a legalább egy évet egyetemen töltött kanonokok 18,9%-a. Szorosan a főnemesek mögött, hat fővel a káptalan polgári származású tagjai erősítik az egyetemjártak csoportját, 16,2%-al ez a harmadik legnépesebb csoportnak tekinthető. Megfigyelhető, hogy a kanonokok származásának összaránya leképeződik az egye-

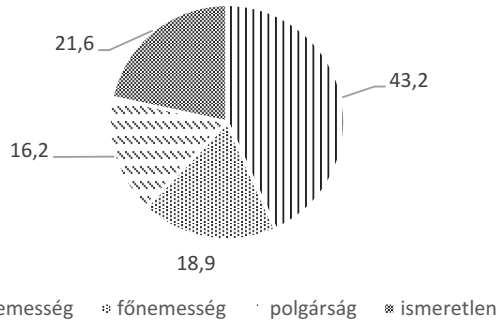
³⁸ FEDELES: A pécsi székeskáptalan 101–103.

³⁹ KRISTÓF: Egyházi középréteg 70.; FEDELES: A pécsi székeskáptalan 105.

⁴⁰ VERESS: Collegium Germanicum.

temet jártak arányában is. A káptalan műveltségét és kulturális nivóját tehát legmarkánsabban az a nemesi réteg határozta meg, amely réteg az országos, magyar kultúra bázisa és formálója is volt.

4. Az egyetemjárt kanonokok származási aránya

A fent említett huszonöt pázmáneumi beiratkozás majdnem mindegyik esetben az illető káptalanba kerülése előtt történt. Tehát egyetlen pázmáneumi diák sem bírt kanonoki stallummal tanulmányai végeztékor.⁴¹ Látható tehát, hogy a vizsgált időszak során a győri káptalan esetében nem dívott a stallum egyetemjáróknak történő osztása. Kivételt ettől függetlenül találunk. Dvornikovich Mihály és Pechmann Hermann Antal báró esete bizonyítja, hogy ők már az egyetemi éveik alatt a kanonokok sorához tartoztak. A stallum és a vele járó jövedelem Dvornikovich esetében egyfajta ösztöndíjként értelmezhető.⁴² A zágrábi székeskáptalan közbenjárására a fiatal Dvornikovich Nagyszombatban és Bolognában is sikerrel folytatott tanulmányokat. Dvornikovich tizenhét évesen került a győri székeskáptalanba, és tanulmányai során végig mesterkanonokként találkozunk vele. A megelőlegezett bizalom ebben az esetben kifizetődött, ugyanis a székeskáptalani ranglétrát kijárva először csanádi, majd 1689-től haláláig a váci püspökség élén működött.⁴³ Rajta kívül tehát sem a bécsi, sem más, itáliai egyetemre járó diák tanulmányai során nem jutott stallumhoz. Pechman báró esete viszont még különlegesebb, hiszen őt tizennégy évesen installálta a székeskáptalan Keresztély Ágost nyomására. Amíg tanulmányait a birodalomból származó fiatal báró be nem fejezte – akárcsak korábban Dvornikovichot is – a mesterkanonoki rang illette meg.⁴⁴

⁴¹ A győri egyházmegye pázmáneumi hallgatóira bővebben lásd FAZEKAS: A bécsi Pázmáneum 34.

⁴² BEDY: A győri székeskáptalan 442.

⁴³ Valamint 1672-ben ő tanította először Nagyszombatban a hazai jogot, lásd bővebben ECKHART: Jogi kar története 9.

⁴⁴ BEDY: A győri székeskáptalan 451–452.

A magasabb szintű tanulmányok, ahogy azt Köblös József és Fedeles Tamás is bizonyította, alapvetően hozzájárultak a stallumszerzéshez.⁴⁵ Lentebb elemezzük az egyetemjárás hatásának mértékét a káptalani stallumszerzésre. A később győri stallummal rendelkező egyetemjáró kanonokok átlagosan négy évet töltek egy-egy, vagy esetenként több intézményben. Látható, hogy alapvetően Nagyszombatban vagy Bécsben pallérozódó diákok évtizedes viszonylatban ismerték egymást stallumba kerülésük előtt. A térség nyugati orientációja a vizsgálat ezen aspektusában is szembetűnő. Nincs ismeretünk krakkói, esetleg prágai felsőfokú tanulmányokat végző kanonokokról. Nem okoz meglepetést, hogy a szélesebb réteget képviselő alsópapság peregrinációs szokásai megegyeznek és kiegészítik a középrétegről alkotott ismereteinket.⁴⁶

A káptalan személyi állományának vizsgálata II. – karrierlehetőségek

A fentiekben általános képet adtunk a kanonokokról, társadalmi és földrajzi értelemben vett származásukról, nemzetiségükről és iskolázottságukról. Következőkben a káptalani karriertípusokról és a káptalanból való további egyházi karrierlehetőségekről fogunk szólni. Ezen pontok megismerésének a fényében általános következtetéseket vonhatunk le a győri székeskáptalan egyházon belüli, a többi székeskáptalanhoz viszonyított presztízséről.

Alsópapságból a középrétegbe

A tárgyalt időszak során harmincnegyzet olyan egyházi személyt ismerünk, akiket plébánosi javadalomból vagy káplánságból emeltek a kanonokok sorába. Sajnos ahhoz nincs elég adatunk, hogy az alsópapság életkorát átlagoljuk káptalani installálásukkor. Azonban minden esetben tudjuk, hogy pontosan hány évet töltek kanonoki javadalmukban, és hogy tovább kerültek-e más káptalanba. Ezek alapján érzékeltetni tudjuk, hogy életük melyik szakaszában kerültek kapcsolatba a székeskáptalannal, illetve, összehasonlíthatóvá válik a nem plébánosból lett kanonokok ugyanezen adataival. Ez a harmincnegyzet fő jelentős arányt képvisel a káptalanon belül, összesen 56,7%-nyit. A csoport káptalanon belül eltöltött éveinek száma 17,1 év. Emellett mindösszesen ötven mondtak le stallumukról, legtöbbször másik káptalani pozíció miatt. A harmincnegyzet személy közül, akik az alsópapságból emelkedtek a káptalanba, tizenöt személy jutott el az oszlopos kanonokságig a győri káptalanban.⁴⁷ Ez az arány még növelhető lenne, ha azt a további négy személyt is idevennénk, akik másik káptalanban jutottak el az oszlopos kanonokságig.

⁴⁵ KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 43–44.; FEDELES: A pécsi székeskáptalan 107.

⁴⁶ FAZEKAS: A reform útján 88–90.

⁴⁷ Az alsópapság pályaképeére lásd FAZEKAS: A reform útján 108–110.

Szembetűnő, hogy a harmincnyolc kinevezett kanonok közül kilencen a székesegyházban leszolgált évek után jutottak stallumhoz.

Egyetlen plébánia sem tudott közel annyi kanonokot adni a káptalannak, mint maga a székesegyház. Egyházi karrier szempontjából egyfajta előszobaként tekinthetünk a székesegyházi szolgálatra. Aki itt káplánkodott vagy végezte plébánosi szolgálatát, jó eséllyel előbb-utóbb stallumhoz jutott. Jó példa erre Szgodics András, akinek Keresztély püspöknél maga a káptalan volt az ajánlója. Az indoklásban meg is említi a testület, hogy tízévnyi székesegyházi káplánkodás áll az aspiráns háta mögött.⁴⁸ A káptalannak ez az eljárása érthető is, hiszen egy zárt közösség mindig szívesebben tud maga között egy régóta ismert és kipróbált embert, mint egy idegent vagy egy kevésbé ismertet.

A székesegyházi szolgálatból a káptalanba emelt személyek közül öten az oszlopos kanonokságig is eljutottak, ami alapján a testületbe jutást, és az ott történő érvényesülésnek egy bevett újaként értékeljük a fent leírtakat. Ilyen utat tudtak bejárni Suppanich György, Jager Márton és Kaleschák Péter kanonokok. Gazdag városok plébániájáról is nagyobb eséllyel lehetett káptalani javadalom felé kacsintgatni. Csepreg, Sopron, Magyaróvár, Szombathely azok a városok, amelyek plébániáiról időről időre egy-egy plébános a káptalanba tudott emelkedni. A székesegyházi szolgálatból bejutott kilenc személyt nem számolva huszonkilenc fő került be a győri alsópapság soraiból a székeskáptalanba. Az egyházmegye állapotáról hírt adó vizitációk elemzése során Fazekas István ötszázhatvanhárom papot azonosított az 1641 és 1714 közötti időszakból.⁴⁹ A hozzávetőlegesen hasonló idősakkal foglalkozó vizsgálatunk közel ugyanezen időszakból valóságghűen mutatja meg a székeskáptalan exkluzivitását. Az alsópapságbeli sorból a huszonkilenc stallumhoz jutó személy az időszak teljes papságának 5,1%-a. E huszonkilenc fő közül a középréteg elitjének számító oszlopos kanonokságig tizenegyen jutottak el. Tehát az alsópapság döntő többségének a székeskáptalani stallum az elérhetetlen szintet képviselte. Erre, ebből a rétegből leginkább a káptalan látóterében működő papoknak, káplánoknak, és az egyházmegye területén fekvő gazdag városi papoknak nyílt lehetőség.

Felmerülhet a kérdés, hogy azok a plébánosi sorból a káptalanba emelkedők, akik nem jutottak el az oszlopos kanonokságig, milyen pályát tudhattak magukénak? A huszonhárom kanonok közül, akik nem jutottak el az oszlopos kanonokságig, tizenkilenc a főesperességig vitte, míg négyen csupán mesterkanonoki rangig jutottak. Egyikük, Acsády Ádám azonban különleges karriert tudhat a magáénak így is. Pápai plébánosból 1713-ban lett kanonok, és miután megfordult a pápai, a locsmándi, a rábaközi és a komáromi főesperesség élén, 1725-ben a veszprémi püspöki trónra került. Kanonoki stallumáról azonban csak jóval később, székesegyházi főesperesként mondott le 1736-ban.⁵⁰ A plébánosokról szóló vizsgálatunk

⁴⁸ BEDY: A győri székeskáptalan 457–458.

⁴⁹ FAZKAS: A reform útján 111.

⁵⁰ BEDY: A győri székeskáptalan 458.

végén kijelenthetjük, hogy nem találtunk olyan időszakot, amikor ne szolgált volna a káptalanban olyan személy, aki plébániáról került stallumba. Azonban érdemes kiemelni Széchényi püspök kinevezéspolitikájának ezen aspektusát. Az általa kinevezett tizenkilenc személyből tizenhárom plébánosként szolgált korábban. Fentebb, a kanonokok származását vizsgálva megjegyeztük, hogy Széchényi alatt a legkevesebb a nemes és az arisztokrata családból installált személy. Ezen megállapítás kiegészíti korábbi megállapításunkat Széchényi személyi politikáját illetően. Hasonló folyamat a 18. század elején, közepén a veszprémi székeskáptalanban is lejátszódott, amelynek során előtérbe kerültek a plébániákról érkező, jobbágyi sorból felemelkedett papok.

Egyenesen a középrétegbe

A káptalani tagok azon fele, akik nem plébániai szolgálatból érkeztek e papi közösségbe, összesen huszonnyolc főt számlálnak. Ezen személyek közül legtöbben egyetem vagy származásuk révén pályázhattak sikerrel egy-egy megüresedett stallumra. Tíz ilyen kanonokról van tudomásunk.⁵¹ Közülük négyen jutottak el oszlopos kanonokságig. Ilyen pályáivet futott be az általunk már többször említett Dvornikovich Mihály. Legnagyobb eséllyel a káptalani elitbe, vagyis az oszlopos kanonokok sorába másik káptalanból történő érkezéssel lehetett kerülni. A hét plusz egy fős társaságból (a plusz egy itt Nádasdy László, aki csanádi püspökként lett káptalani tag) csupán egyetlen egy tag, Kőkedy Mihály nem jutott el az oszlopos kanonokságig. Kőkedy a vasvári káptalanból jutott győri stallumhoz 1713-ban.⁵² Rövid, ötéves pályafutása során főesperességről főesperességre lépett előre, de 1718-ban bekövetkezett halála megakadályozta, hogy a káptalan leginkább megbecsült javadalmainak egyikéig eljusson. A másik káptalanból érkezők kezdeti karrierje azonban nagyon változó. Jól mutatja a káptalani karrier kezdeti, változatos indulási formáját, hogy Matkovich Mihály egyből, installálásakor éneklőkanonoki pozícióba került. Míg Gorup Ferenc, aki veszprémi nagyprépost és vasvári olvasókanonok is volt 1656-ban, installálásakor csupán mesterkanonoki stallumot tudott biztosítani magának. Nincs felrajzolható tendencia a más káptalanból érkező személyek győri karrierívének kezdeti szakaszához. Matkovich és Gallovich egyből oszlopos kanonoki javadalomhoz jutott, legtöbbjüket, mint Héderváry János bárót azonban főesperesként installálták, míg az imént említett Gorup Ferenc a hierarchia alján kezdte, veszprémi nagypréposti rang ide vagy oda. Az azonban kijelenthető, hogy bárhol is kezdték pályájukat a másik káptalanból érkezők – Kőkedyt leszámítva – a káptalan elitjéig jutottak pár éven belül.

⁵¹ Természetesen ez nem azt jelenti, hogy nem volt olyan plébános, akinek egyetemi végzettsége lett volna, de bejutásának elsődleges okát náluk az „ugródeszkaként” használt plébániában láttuk.

⁵² Életére lásd BEDY: A győri székeskáptalan 458.

Fel kell azonban hívnunk a figyelmet egy átfedésre, ami a káptalanba kerülés tényét ugyan nem módosítja, de a mikéntjét minden bizonnyal árnyalja. Pusztán az egyetemi grádusok végigjárása vizsgálatunk szerint nem biztosított automatikus helyet a káptalanban. Pontosabban az egyetem elvégzése a legritkább esetben röptett egyből olyan embert a káptalanba, aki nem főnemesi vagy ismertebb nemesi családból származott. Hiszen a plébánosból lett harminckilenc kanonok közül huszonöt személynek volt pár egyetemi év, vagy végzettség a háta mögött. Úgy tűnik, az egyetem ténye önmagában nem biztosított egyből stallumot szélesebb rétegeknek. Az említett plébánosból lett harminckilenc személyből tizenhárom nemesi származású, további hat pedig valamelyik mezővárosból származó polgár. E tizenkilenc személynek mind volt egyetemi végzettsége, azonban mind a származás mind pedig az egyetem nem volt elegendő arra, hogy egyből stallumhoz jussanak. A legjobb európai egyetemeken eltöltött évek után is származástól függetlenül kénytelenek voltak plébániai szolgálatot vállalni.

Fentebb említettük, hogy a káptalanba bejutottak 55,2%-a egyetemi kapcsolataikat is igénybe vehették a bejutáshoz. Ez az arány igen magasnak mondható, azonban, ha a karrierjük ívét nézzük a római vagy bécsi tanulók után, nem biztos, hogy a frissen végzett papok vidéki plébániai szolgálatra, esetleg káplánkodásra számítottak pályájuk kezdetén.⁵³ Esetükben egy hosszabban tartó folyamat eredményeként, bár feltehetőleg az egyetemi ismeretségeiket is felhasználva jutottak később stallumhoz. E pályáiv akkor válik igazán szembe-tűnővé, ha mellé helyezzük a főnemesi, arisztokrata családokból származók pályáját. Huszonnyolc olyan személy került be a káptalanba a vizsgálat tárgyát képező időszakban, akik nem plébániáról, alulról érkeztek. Négyen közülük ismeretlen úton és módon jutottak stallumhoz, ide soroltuk Kőszeghy Istvánt, Nagy Mihályt, Haidfeld Bernátot és Csernátonyi Miklóst. Nyolcan kisebb-nagyobb másik egyházi javadalomból érkeztek. Tizenöt személyt vettünk fel azok csoportjába, akik feltehetőleg az éppen rezideáló püspökkel ápolt jó viszonyuk folytán kerültek a káptalanba. E tizenöt fő mindegyike Győr környéki nemesi vagy országosan ismert arisztokrata családból származott. E tizenöt fő közül kilencnek volt egyetemi végzettsége. Azonban felmerül a kérdés, hogy a káptalanba kerülési procedúra során a döntéshozó figyelembe vette-e a fő szempontok között az egyetemjártságot. Élünk a gyanúperrel, hogy nem, hiszen, ha a nagyjából hasonló időben, ugyanazon az egyetemen végzett két személy közül a polgár vagy a nemes egy vidéki plébániára került, a báró vagy a gróf pedig a káptalanba, akkor erre más kézenfekvő magyarázatot nem találunk. Még inkább ezt a tendenciát erősíti az egyetemre nem járt főnemes és az alacsonyabb származású, de egyetemjárt személy karrierjének a párhuzamba állítása. A Várkonyi

⁵³ Külön munkában lenne érdemes foglalkozni azon egyetemjárt személyekkel, akik megragadtak az alsópapság szintjén.

Amadé bárók egyikéről sem tudjuk, hogy egyetemi grádusokat szereztek volna.⁵⁴ Azonban a fentebb kifejtett módon, a helyi kapcsolatokra építő stallumszerzési politika megfelelő eredménnyel szolgált. Ilyen elbírálással nem nemesi származásúak esetében nem találkozunk. Egyetlen olyan személyt ismerünk a közel hetven év alatt, aki ismeretlen származásúként, egyetemi éveinek a lezárása után egyből a káptalan soraiban találta magát. Kálóczy Miklós esete példa nélküli, aki 1648-ban egyetemi éve után a káptalanba kerül. Azon személyeknél tehát, akiknek volt ugyan egyetemi végzettségük, de a főnemességhez tartoztak, az iskolai végzettség csak másodlagos (vagy sokadlagos) szempont volt. Ehhez a működési mechanizmushoz kapcsolódik például Kollonich Zsigmond esete is.⁵⁵ Aki jóllehet, közel hét évet töltött a római Collegium Germanicum et Hungaricumban, de gyors káptalani karrierjét feltehetőleg nem az említett hét évnek, hanem nagybátyjának köszönhette.⁵⁶ Másik, kevésbé szembetűnő, de a koncepciót alátámasztó eset Zichy Pál példája. Huszonegy évesen Rómába került, ahol négy évet töltött. Hazaérkezése után szinte azonnal a vizsgált papi testületbe került, azonban ezt nem magas szintű tanulmányainak köszönhette, feltételezésünk szerint sokkal inkább szólt ez a döntés az erős győri kötődéssel rendelkező családnak.

Pályaképek összehasonlítása

Ezen a ponton érdemes összehasonlítani az egyetemi végzettséggel rendelkező, de kényszerű plébániai kitérő után a káptalanba kerülő, illetve a családi és társadalmi rangjuk által egyből a káptalanba kerülő személyek karrierjét. Azon egyének, akik valamely plébániáról emelkedtek a kanonokok közé, az esetek közel felében, harminckilencből tizennyolcszor mesterkanonokként kezdődött a káptalanbéli karrier. Ez az esetek 46,1%-a. A nem plébániáról, hanem egyéb személyes, felsőbb egyházi kapcsolatok, familiaritás révén a káptalanba jutó huszonnyolc főből kilenc kezdte mesterkanonokként működését. Amely az ily módon bejutó személyek 32,1%-át jelenti.

Érdemes itt megnézni, hogy a tizennyolc, illetve a kilenc főből hányan jutottak oszlopos kanonoksáig. Ez a plébániáról érkezők esetében a tizennyolcból tíz személyt takar. Amely szintén magas arány, az esetek 55,5%-a. Míg a másik vizsgált alcsoport esetében, a kilenc mesterkanonokból hatan jutottak el az oszlopos kanonoksáig, ami arányait tekintve 66,6%. Plébániáról mesterkanonokként kezdő, de oszlopos kanonoksáig jutók között említhetjük többek között Jager Mártont,

⁵⁴ Életükre lásd BEDY: A győri székeskáptalan 455., 458.

⁵⁵ Széchényi Pál esete itt merőben hasonló.

⁵⁶ BEDY: Pápóci prépostság 44.

Kecskeméty Mihályt⁵⁷ vagy Bellisich Pétert. Mind a hárman egyetem után plébánián kezdtek meg papi szolgálatukat, majd a káptalanba jutva végig járták a hierarchia minden egyes lépcsőfokát, és a közösség elitjébe jutottak. Főpapi ismeretség okán a káptalanba jutó, és ott mesterkanonokként kezdő személyek névsora nem túl hosszú. Ide sorolhatjuk Pechmann bárót, aki serdülőként, tanulmányai elvégzésének idejére kapta meg a mesterkanonoki stallumot. De az egész Európát beutazó németalföldi Caspar Jongelin is itt említhető, aki azonban nem jutott felsőbb rangra győri karrierje során.

A káptalani ranglétra következő fokát górcső alá véve azt látjuk, hogy huszonegy fő kezdte plébánosi szolgálat után főesperesként a káptalanbéli életét. A plébániai szolgálat után a főesperesség jelentős előrelépésként könyvelhető el. A közel hetven vizsgált év során huszonegy plébános jutott egyből főesperesi stallumhoz, amely a hatvanhét fős káptalani létszámnak a 31,3%-os hányada, valamint a harminckilenc, plébánosból feljutott személy 53,8%-a. E huszonegy személyből nyolcan jutottak el a káptalan elitjébe, oszlopos kanonoknak, ez a vonatkozó csoporthoz tartozó kanonokok kerekén 38%-a. Ugyanezek, a vizsgálati szempontokat figyelembe véve, a másik alcsoportban a kisebb számok mellett más arányokat mutatnak.

Tizenhárom olyan személyt ismerünk, akik káptalani működésüket főpapi kegy, javadalomcsere vagy helyi ismeretség révén, de nem plébániai szolgálatot követően főesperesként kezdték. Az ilyen módon káptalanba jutott személyeknek ez a tizenhárom eset a közel felét, 46,4%-át adja. Közülük öten jutottak el az oszlopos kanonokságig, ami 38,4%-os arányt jelent. Ez az előzetes várakozásnál véleményünk szerint kisebb szám, a káptalani működésüket főesperesként kezdők java, életük vagy káptalanbéli pályájuk végéig főesperesek is maradtak. Előzetes plébániai működés után főesperesi és oszlopos kanonoki rangig jutó személyek Lacza János és Bubnich Mátyás voltak. Meggyőzően induló karrier ellenére a főesperesi szintről nem tudott feljebb lépni a kanonokok 65%-a. Ide tartozik az ismertebbek közül többek között Skadváry Lőrinc, Liptay Ferenc vagy Szily Márton. Az ismert és felsorolt kegyekből vagy ismeretségből egyből főesperesi rangba jutó, majd tovább lépő személyek között tartjuk számon Héderváry János bárót vagy Kasza Ferencet. Azonban ebben az alcsoportban is találunk megrekedt káptalani karriereket, például Várkonyi Amadé Ignácét vagy Lippay Miklósét. Kiemelendő különbség viszont az, hogy plébániai szolgálatból a vizsgált időszak során egyetlen egy személy sem került stallumhoz jutásakor oszlopos kanonoki rangra. Nem úgy, mint a másik vizsgált alcsoportban. Ezen huszonnyolc személy közül hatan egyből oszlopos kanonokként jelennek meg a káptalan belső hierarchiában. A szám nem elhanyagolható annak tükrében, hogy ez a nem plébániai szolgálatból felemelkedő személyek 21,4%-a. A teljes káptalani létszámhoz viszonyítva pedig 8,9%-ot tett

⁵⁷ Kecskeméty Mihály további karrierjére lásd PFEIFFER: A veszprémi egyházmegye 132–133.; HERMANN: A veszprémi székeskáptalan 201.

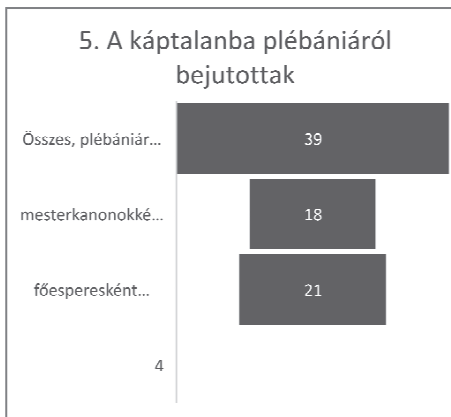
ki. Érdeemes felvillantani, hogy kik azok a személyek, akik ilyen nagy ugrással kezdték meg pályájukat. A sokat említett Kollonich Zsigmond és Erdődy Ádám személye fémjelzik ezt a csoportot.

Megfigyelhető, hogy a testületbe történő bejutás után a káptalani karrier már sokkal kevésbé függött a származástól vagy más tényezőktől. A pályáívek vizsgálata azt mondatja velünk, hogy a stallumszerzés után nyitottá vált a pálya bármilyen karrier felé. Igaz, hogy sokan nem egyből, frissen, egyetem után kerülnek a káptalanba, ám bejutásuk után ugyanúgy eséllyel indulhattak minden pozícióra. A bejutás, ami a fent említett módon soktényezős esemény, ami az érdekérvényesítő képesség hiányában nem kedvez a főnemesség, arisztokrácián kívül esők körének. Azonban azt látjuk, hogy a bekerülés után az esélyek kiegyenlítődnek. Az egyből a főesperesi rangra jutott személyeknél és az ő háttérüknel mutatkozik meg legjobban a tendencia. A püspöki döntés után, mindegyik személy meg is ragadt kezdő pozíciójában. Walter Lynch személye egyedül még nem is lenne feltűnő, azonban Fiáth Zsigmond, Thurn Antal, Zichy Ferenc, Várkonyi Amadé Ignác, Lippay Miklós, Haidfeld Bernát is e körhöz tartozik. Ismeretségük révén, helyi viszonyokat és kapcsolatokat kihasználva jutottak a kanonokok sorába. Lynch személyétől eltekintve, aki mindkét jog doktora is volt,⁵⁸ egyikük sem rendelkezett egyetemi évekkal, grádu-sokkal. Ily módon az aspiráns könnyű szerrel stallumhoz tudott jutni, amely jelenség közel sem új keletű. Azonban karrierjük nagy lendülettel történő indulása után egyikük sem jelent meg a káptalani elit sorában. Ezeket a felsőbb pozíciókat legtöbb esetben a nehezebben bejutó, egyetem és plébániai szolgálat után lévő személyek vették birtokba, vagy azok, akik másik káptalanból kerültek a győribe. Látunk tehát egy kettősséget egy fokozatosan építkező, lépcsőfokról lépcsőfokra jutó karriertípust, – amelyet legtöbbször középnemesi, városi polgári származású egyének jártak be – illetve egy főnemesi, vagy Győr környéki birtokosokból, esetleg külföldiekből álló csoport között. Utóbbi vagy egyből egy jelentős, oszlopos kanonoki stallummal nyitott, vagy főesperesi ranggal. Ez esetben azonban aligha történt előbbre lépés magasabb státusz felé. Csatlakozunk tehát Köblös József azon megjegyzéséhez, hogy a javadalomszerzésnél nem közömbös szempontként merül fel a származás, hanem igenis előnyt jelentett. Azonban ez nem kizárólagos válogatási szempont, ezek az előnyök a káptalanon belül előbb-utóbb kiegyenlítődtek.⁵⁹ Az alábbi négy táblázatban összesítettük a fent leírtakat. A hatodik és hetedik számú táblázatban a két vizsgált bejutási csatorna elkülönítve szerepel, és a stallumszerzés pillanatát rögzíti. A nyolcadik és kilencedik táblázat súlyozva mutatja be az előmeneteli tendenciákat. Ugyanúgy megtartva a két vizsgálati csoportot, külön táblázat foglalkozik a plébániáról és a familiáris, illetve egyéb kapcsolati háló révén

⁵⁸ BEDY: A győri székeskáptalan 430.

⁵⁹ KÖBLÖS: Az egyházi középréteg 36.

stallumot szerző csoportokkal. E két táblázat összegzi a káptalanba kerüléstől kezdve a fent már külön elemzett karriertípusokat. Tetten érhetővé válik a lemorzsolódás egyes magasabb pozíciók irányába, valamint a káptalani belső hierarchiában történő megrekedés. Továbbá szemlélteti a csoportok közötti karrier szempontjából fennálló dinamikai különbségeket. A vízszintes tengelyen a bejutáskor elfoglalt káptalani pozíciót tüntettük fel, míg a függőleges adatsor tengelyen az előrejutott személyek létszámát. A megjelenített számok a személyekre vonatkoznak, egyéenként tünteti fel az előmenetelt.

Továbblépés a székeskáptalanból

A tanulmány ezen részében azt vizsgáljuk, hogy a stallumot nyert papok milyen további, a káptalanon túlmutató karriertípusokkal számolhattak. Valamint ezek a karriertípusok milyen gyakorisággal jellemezték a győri székeskáptalan tagjait.

A harminckilenc, plébániáról induló és stallumhoz jutó személy közül tizenhárman még évekig megtartották plébániájukat installálásuk után is. Ennek feltehetően makacs gazdasági indokai voltak. A plébániák, főleg a gazdagabbak igen komoly jövedelmet tudtak biztosítani a javadalmat birtokló számára. Ha ehhez a kanonoki javadalmakat is hozzávesszük, már jelentős vagyont lehetett felhalmozni. Akik megtartották plébániái javadalmukat, legtöbb esetben az installálás utáni két-három évig tették ezt. Ennek két oka lehetett, egyik a paphiány, azaz nem volt kinek átadni a felszabadult plébániát, ezért továbbra is a kinevezett kanonok látta el a közösség pasztorációját.⁶⁰ Másik ok mögött pedig a már ismertetett gazdasági érvek húzódhattak. A plébániájukat megtartók az átállás idejére, a következő évi káptalani nagygyűlésig, a káptalani jövedelmek szétosztásáig tartották meg plébániájukat, így biztosítva bevételeiket. Beszédes adat azonban, hogy volt olyan kanonok a vizsgált időszakból, aki kilépett a káptalanból és a plébániái javadalmat választotta. Holbich János 1656-os installációját követően 1659-ben önként lemondott, és szolgálati helyéül a fehéregyházi plébániát választotta.⁶¹ Feltételezzük,

⁶⁰ Erre főleg Győr környékén több plébánia esetében volt szükség, illetve lehetőség. Lásd BEDY: A győri székeskáptalan 39–40.

⁶¹ Életére lásd BEDY: A győri székeskáptalan 433.

nem választotta volna ezt a lehetőséget, ha nem tudta volna mesterkanonoki jövedelmének szintjét biztosítani, vagy megugrani azt a fehéregyházi plébániai javadalommal. Holbichon kívül más nem mondott le plébániai javadalomért cserébe. Nem úgy, mint más stallumokért.

A káptalan vizsgált korszakában összesen nyolcan mondtak le stallumukról. Egyik a fent említett Holbich, de itt kell még megemlíteni Csernátunyi Miklóst, aki nem megfelelő életvitele folytán vált méltatlanná a stallumára. Rajtuk kívül hat személy mondott le győri stallumáról. Minden esetben vagy magasabb oszlopos kanonokság elnyerésekor, legtöbbször nagypréposti stallumba kerüléskor vagy püspöki kinevezés alkalmával került erre sor. Ezt látjuk Kondray Tamás esetében, aki vasvári, valamint Kecskeméty Mihálynál és Zádory Mihálynál, akik veszprémi nagyprépostságuknak a kezdetén mondtak le. Dvornikovich, Széchenyi és Telekessy pedig megyéspüspöki működésük során intettek búcsút a győri székeskáptalannak. Ebből a sorból némileg kilóg Lippay Miklós, aki pozsonyi kanonokságának kezdetén adta vissza győri stallumát.

Több esetben azonban további, a győrin túli javadalom megszerzésekor sem váltak meg a kanonokok győri pozíciójuktól. Hatan jártak el így, figyelemre méltó, hogy ők — Gorup Ferencen, aki vasvári olvasókanonok és Haidfeld Bernáton kívül, aki pozsonyi kanonok lett — mind a fehérvári társaskáptalanban szereztek stallumot. Ez esetekben azonban nem merült fel a lemondás lehetősége.

Érdekes, hogy korábban, a késő középkor folyamán ez a tendencia fordított előjellel működött Győr és Fehérvár esetében.⁶² Gallovich, Matusek, Kuzmich és Salvacci Oktivián fehérvári javadalmuk mellett is megtartották korábbi szerzeményeiket. Úgy tűnik, a nagypréposti és püspöki előmenetelen kívül ezek a javadalmak nem érték el azt a szintet, hogy a lemondás mellett döntsének a fenti személyek. Pedig a fehérvári stallummal járó javadalmak jelentősek voltak, bizonyítja ezt az is, hogy Salvacci halála után a győri székeskáptalan is magáénak akarta tudni azokat.⁶³ Erre azonban nem került sor, ugyanis a királyig, mint főkegyúrig vitt ügy nem hagyta jóvá a fehérvári örkanonoksághoz és a tihanyi apátsághoz tartozó javadalmak feletti győri káptalani joghatóságot. A stallumok megtartása azonban a győri székeskáptalani helyek magasabb presztízsét sugallja. Ha összeítjük a kétféleképpen, de további stallumhoz jutók számát, azt látjuk, hogy az a káptalanban lévő kanonokok 19,4%-át, tizenhárom főt érint. Elmondhatjuk, hogy a kanonokok majd ötöde további stallumot nyert, ami a káptalan nyitottságáról árulkodik. A továbblépés más befíciumba nem újdonság, vagy kora újkori jelenség. Köblös József kimutatta, hogy az 1458 és 1526 között a győri székeskáptalanban működő százkilencven kanonok 17%-a további állomáshelyre jutott.⁶⁴ Az arányok tehát közel azonosak, a káptalani tagok ötöde mindig mobilisabbnak

⁶² Lásd KÖBLÖS: Az egyházi középréteg 86., táblázat vonatkozó részei.

⁶³ BEDY: A győri székeskáptalan 438.

⁶⁴ KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 76.

tűnik, újabb helyekre tudtak jutni és ott további karriert építeni. Láthatjuk azonban, hogy ez a fajta mobilitás nem minden testületre jellemző. Hermann István vespriáni káptalant elemző prozopográfijában emeli ki azt a tendenciát, hogy az ott stallumot nyert egyháziak – egy-két kivételtől eltekintve – nem jutnak máshol pozícióba.⁶⁵

Itt hívjuk fel a figyelmet arra a jelenségre, hogy nincs olyan győri kanonok a vizsgált időszakban, aki külföldön jutott volna új stallumhoz. Említettük a külföldiek győri karrierlehetőségeit. Azonban úgy tűnik, ez a folyamat – annak ellenére, hogy a káptalan tagjainak jelentős hányada külföldön is tanult – fordított előjellel egyáltalán nem működött. Sem itáliai, sem a Habsburgok által kormányzott területek káptalanjaiban nem jelentek meg a magyar kanonokok. Felvetődik a kérdés, hogy vajon igényük sem volt a győri kanonok uraknak a külföldi beneficiumra, vagy az esélyük és lehetőségük hiányzott teljesen. Úgy tűnik azonban, hogy a magyar egyházi középréteg lehetőségei az országon belül voltak érvényesek. Vizsgálatunk azt mondatja velünk, hogy a hierarchia vertikálisan nyitott volt minden egyházi személy számára, azonban horizontálisan, határokon átívelő karriert ebből a rétegből indulva nem lehetett befutni.

Ezt ismerve cáfolhatjuk Mályusz Elemér azon véleményét, miszerint Magyarországon a tizenötödik, tizenhatodik századra megszűnt a javadalomhalmozás jelensége. A több beneficium birtoklása azonban meggátolta a helyben lakást, illetve a kanonokok státútumban előírt kötelezettségeinek végrehajtását. Erre alakult ki már a középkor folyamán a helyettesítés intézménye, illetve a kanonokok napi feladatait ellátó alkanonok pozíciója. Ezeket a feladatokat az előr és aléneklő járandóság fejében látta el, így működtette a káptalan iskoláját, énekkarát és egyéb káptalani kötelezettségeket.⁶⁶

A három püspök alatt szolgálatot teljesítő hatvanhét kanonok tehát több esetben is továbblépett más káptalanok által nyújtott lehetőségek felé. Alább részletesen vizsgáljuk, hogy hány személy jutott el a püspöki méltóságig. Előtte azonban időzünk el a három győri püspök személyi politikájának egy eddig nem vizsgált aspektusánál. Külön érdekes és hálás ez a korszak abból a szempontból, hogy mindhárom győri püspök idővel Esztergom érseke és ezzel egyúttal Magyarország primása lett. Felmerülhet a kérdés, hogy mennyiben érintette a győri székeskáptalan soraiban stallumhoz juttatott személyeket ez a váltás? Megfigyelhető-e az új érsek beiktatása után egy tendenciózus elmozdulás, elvándorlás az esztergomi főszékeskáptalanba? Azt már fentebb láttuk, hogy Széchényi György és Keresztély Ágost egymástól eltérő személyi politikát alkalmazott a győri káptalan esetében. Széchényi György huszonegy évig, Kollonich Lipót tíz évig, míg Keresztély Ágost kereken három évtizedig állt a győri egyházmegye élén. Ennyi idő alatt mindhármuknak volt ideje a saját elképzelésük szerint megváltoztatni a székeskáptalan

⁶⁵ HERMANN: A vespriáni székeskáptalan 169.

⁶⁶ BEDY: A győri székeskáptalan 5–7.; KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan 67.

személyi összetételét. Ennek ismeretében, és annak, hogy mindhárman hosszú éveket töltöttek el még esztergomi érsekként is, vizsgálati kérdésünk joggal tehető fel. Az eredmény egészen meglepőnek mondható. Sem Széchényi, sem Kollonich Lipót egyetlen győri kanonokot sem juttatott esztergomi stallumhoz. 1701-ig semmilyen átjárás nem figyelhető meg a két testület között. Fentebb elemzésre került, hogy a győri káptalannak bejáratott útvonalai voltak Zágrábtól Veszprémen át Nyitraig, azonban az esztergomi főszékeskáptalan kívül esett ezen a kapcsolatrendszeren. Mennyiségi alapon trendfordítónak koránt sem nevezhető 1701-es dátum után Keresztély érseksége alatt három személy szerzett esztergomi kanonoki stallumot. Nem meglepő módon az első győri kanonok, aki a vizsgált közel hét évtized során először, 1701-ben a főszékeskáptalan tagja lett, Kollonich Zsigmond volt.⁶⁷ Az ő példája további tíz évig példa nélküli maradt, addig, míg Zichy Pál nem tudta megismételni az esztergomi stallumszerzést 1711-ben.⁶⁸ A felsorolást Matalics Gergely személye zárja, aki 1713-ban a vizsgált időkeretben utolsóként esztergomi stallumhoz tudott jutni.⁶⁹ Láthatjuk tehát, hogy a győri kanonokok töredéke tudott ebbe az irányba elmozdulni. Matalics személye a három közül a legmeglepőbb. Átemelése feltehetőleg Keresztély Ágost püspök sikertelen győri várplébánia állítása után vált indokolttá, melynek élére Matalicsot szánta. A korábban nem létező plébánia alapításának ügye nagy vihart kavart a káptalan és a püspök viszonyában, így feltehetőleg a konfliktus megoldásának módját láthatjuk az új stallum kiosztásában.

Székeskáptalانبól a püspöki trónusra

Sokat mondó adat, hogy a káptalan tagjai közül hányan emelkedtek püspöki méltóságig. A győri székeskáptalan országos presztízisére következtethetünk e számokból. Akként, hogy mennyire képes a testület felülről is nyitott lenni. Milyen továbblépési lehetőségekre számíthattak a bekerült kanonokok. Mennyi eséllyel pályázhattak az egyházi hierarchia magasabb pozícióira? Az életrajzok ismeretében azt mondhatjuk, hogy jelentős részük, huszonkettő fő jutott el a püspöki méltóságig. A püspökké szenteltek, illetve kinevezettek aránya a hatvanhét káptalani tagra vetítve 32,8%.⁷⁰ Érdemes megvizsgálni, kik azok, akik eljutottak a hierarchia ezen pontjára. Vizsgálatunkhoz megtartjuk az előző pontnál bemutatott és használt két csoportot, a plébániáról a káptalanba került és a püspöki kegy, vagy családi érdekérvényesítő képességet felhasználva egyből a káptalanba bejutók csoportját. Ez esetben azt látjuk, hogy az utóbbi csoport magasan vezet a püspöki méltóságot

⁶⁷ KOLLÁNYI: Esztergomi kanonokok 319–322.

⁶⁸ KOLLÁNYI: Esztergomi kanonokok 331.

⁶⁹ KOLLÁNYI: Esztergomi kanonokok 332–333.

⁷⁰ Ide számítottuk Walter Lynchet, Gorup Ferencet és Nádasy Lászlót, akik már stallumszerzésükkor is püspökök voltak.

vagy címet nyertek körében. A huszonkét püspök közül tizennégy fő e második csoporthoz tartozik. Ez, az összes a káptalanból püspökségre emelkedők körében 63,6%-os arány. Sok esetben pont azok a személyek jutottak el a hierarchia ezen pontjára, akik magas káptalani pozícióban kezdték egyházi pályájukat. Azok, akikről fentebb azon megállapítást tettük, hogy bejutásuk után nem, vagy alig mozdultak feljebb a káptalani ranglétrán. Ezt fenntartjuk azzal a kiegészítéssel, hogy ők képezik azt a csoportot, akik a legnagyobb arányban lépnek túl a káptalan adta lehetőségeken és válnak címzetes vagy megyéspüspökké, esetleg érsekké. Ennek okát továbbra is az országos kiterjedésű kapcsolati hálójukban, társadalmi státuszukban látjuk. Alább a címzetes és megyéspüspöökké lett kanonokok csoportjait külön bekezdésekben tárgyaljuk. A címzetes és a megyéspüspökök fele-fele arányban vannak jelen a főcsoportban. A tizenegy kanonok legtöbbször a korábbi nyugat-balkáni novii, szkardonai, szkutarii címzetes püspöki címet kapta.⁷¹ Itt érdemes megemlítenünk Kontor Szabó Istvánt, aki a többi címzetes, választott püspökkel ellentétben teljes papi karrier utat járt be, mielőtt címéhez jutott.⁷²

Jelentősebb csoport a másik tizenegy fő, akik működő egyházmegye élére kerültek. Ebből hárman olyan kanonokok, akiket plébániáról installáltak a székeskáptalanba. A győri káptalan tagjai közül ketten emelkedtek idővel a közeli veszprémi püspökség élére. Széchényi Pál huszonhárom, míg nem közvetlen utódja, Acsády Ádám pedig tizenkilenc éven keresztül vezette a veszprémi püspökséget.⁷³ Különösen magasnak tekinthető ilyen kis számokkal történő munka esetén, ha három, a győri székeskáptalanban működő személy is a csanádi püspökség élére került. Nádasdy esete ugyan különleges, hiszen ő püspökként lett installálva, de itt kell megemlítenünk Dvornikovich Mihályt és Telekessy Istvánt is. Általános tendencia e két célállomáson túl nem vázolható fel, hacsak nem az, hogy bármelyik egyházmegye élére kerülhettek győri székeskáptalani tagok. Eger, Vác, Nyitra, Kalocsa élén ugyanúgy megjelentek a volt, vagy stallumukat is megtartó győri kanonokok, mint Bécs püspöki, majd Kollonich idejére érseki trónján. Jelen fejezet alkalmas arra, hogy egyházi életpályákat egymás mellett vizsgálva újabb bizonyítékot adjon az egyház társadalmi mobilitásában betöltött szerepére. Három olyan kanonokról van tehát tudomásunk, akik plébániái szolgálatból kerültek a káptalani testületbe, ahonnan az egyházi pálya belátható csúcsáig, a püspöki méltóságig emelkedtek. A teljes pályáívet bejárt püspökök között tartjuk számon Matusek András felszentelt tinini püspököt, az imént említett Telekessyt, Acsádyt és azt a Kontor Szabó Istvánt, aki Knin püspöke lett 1713-ban. Önmagában a huszonkét püspöki méltóságig jutott kanonokok száma és aránya is sokatmondó.

⁷¹ Címzetes, illetve segédpüspökökre lásd BRODKORB: Die Weihbischöfe 72–102.; FEDELES: Segédpüspökök 5–21.

⁷² BEDY: A győri székeskáptalan 457.

⁷³ Az alsó és középszintű egyházi hierarchiára különösen igaz Győr kibocsájtó szerepe Veszprém felé, lásd FAZEKAS: A reform útján 110.

Azonban, ha összehasonlítjuk a veszprémi székeskáptalan 1700 és 1777 közötti időszakának személyi állományával a győrit, meglepő eredményre jutunk. Padányi Bíró Mártonon, Zádory Mihályon – aki a győri káptalanból ment tovább, és így már szerepel a statisztikánkban – Orosz Pálon és Séllyei Nagy Ignácon kívül ugyanis nem találunk püspöki méltóságra emelkedett veszprémi kanonokot.⁷⁴

Összehasonlító vizsgálatunkat, ha kiterjesztjük az esztergomi főszékeskáptalanra, már más helyzettel találkozunk. 1657 és 1724 között az esztergomi kanonoki testületbe kilencvennégy személyt installáltak, ebből negyvenhárom fő jutott el címzetes vagy megyéspüspöki méltóságig.⁷⁵ Ez esetükben 45,7%-os továbbjutást jelent szemben a győri káptalanban tapasztalt 32,8%-os aránnyal. Mindez azt jelenti, hogy – nem meglepő módon – mind létszámában, mind presztízisében az esztergomi kanonoki testület vezeti a sort. Onnan volt a legnagyobb esély még fényesebb egyházi karrier befutására. Hiszen a számok alapján azt látjuk, hogy majdnem minden második pap, aki stallumhoz jutott az esztergomi káptalanban, idővel püspöki méltóságot nyert. Ígéretes arányok lehettek ezek egy fiatal, stallumra váró pap számára. Továbbá, hogy regionális szinten, a Dunántúlt figyelembe véve hasonló pályáivra nagyobb esély nyílt a győri székeskáptalanból, mint a veszprémiből. Azt látjuk, hogy Győrből majdnem minden harmadik kanonok részesül püspökké szentelésben, míg ez a veszprémi székeskáptalan esetében elenyésző. Egy aspektusban azonban mindenképp megelőzi Veszprém Győrt, ez pedig az, hogy a veszprémi székeskáptalan – jóllehet a vizsgált időszak vége után – de ki tudott termelni magából egy püspököt a veszprémi püspökség élére Padányi Bíró Márton személyében. Erre a győri székeskáptalannak nem jutott lehetősége.

Összegzés

Az előző oldalakon átfogó kép rajzolódott ki egy olyan társadalmi rétegről, amely testületileg, viszonylag ritkán képezi tudományos diskurzus tárgyát. Ezt az átfogó képet a prozopográfia módszertanának alkalmazásával hoztuk létre. Fenntartjuk korábbi állításunkat, hogy az eredmények nem véglegesek, azok esetenként tovább pontosíthatók, amely adatok révén a teljes csoport összképe, arányai, hangsúlyai is változhatnak. A kanonokok nemzetiségéből, a társadalmi csoportból, valamint földrajzilag is meghatározható származásából, iskolázottságukból alapvető adatokat állapítottunk meg. Ezek szisztematikus felhasználásával további, a káptalanba kerülés mechanizmusáról és a belső káptalani karrierlehetőségről általános tendenciákat állapítottunk meg. Majd a különböző, kanonokok számára bejárható pályáivék elemzése után a székeskáptalanon túlmutató karrierlehetőségeket vettük számba. Ennek során elhelyeztük mind a térképen, mind a presztízis listáján a

⁷⁴ HERMANN: A veszprémi székeskáptalan 201–222.

⁷⁵ KOLLÁNYI: Esztergomi kanonokok 276–340.

győri székeskáptalant. Dolgozatunk elsősorban a káptalan személyi összetételének vizsgálatára koncentrált. Azonban óhatatlanul a káptalan felett álló püspökre is reflektáltunk. Úgy nyertünk többletinformációkat a vizsgálati időszak alatt működő püspökökről, hogy témánk középpontjában nem ők álltak. Ez is jelzi számunkra a téma összetettségét és sokrétűségét.

A sok megismert adat és a prozopográfiai eredmények tükrében feltehetjük a kérdést, eljátszhatunk a gondolattal, hogy hogyan ábrázolhatunk egy „átlagos” győri kanonokot, lehet-e egyáltalán a csoportkarakterisztika fényében tipizálni? Ha összegyűrnánk az ismert adatokat, akkor miként tudnánk leginkább jellemezni a közel hetven év majdnem ugyanennyi személyét? Fontos kérdés ez annak tükrében is, hogy a győri székeskáptalan természetes utánpótlás bázisa az ország püspöki karának. Így a főként regionálisan értelmezhető győri székeskáptalan mellett országos perspektívában is releváns kérdéssé válik, hogy kik és milyen általános jellemzőkkel válnak a püspöki kar tagjává. Korszakunkban, amikor az egyházi felső réteg az ország vezetésében kulcspozíciókat tölt be, a minél pontosabb megismerés igénye elengedhetetlen. Minden adatot egybevetve tehát egy kora újkori győri kanonok a következőképpen tipizálható. Nemzetiségét tekintve az elképzelt győri kanonok magyar, aki a királyság területéről származik. Legnagyobb valószínűséggel azon belül is a győri egyházmegye szülötte. Társadalmi státuszát tekintve kanonokunk bír valamilyen nemesi ranggal, aki egyetemjárt személy, a bécsi Pázmáneum növendéke, ahonnan stallumhoz jutása előtt plébániai szolgálatot vállal két-három évig. Javadalomhoz jutásakor először mesterkanonokként kezdi meg káptalani karrierjét, majd kis szerencsével, évek alatt oszlopos kanonokságig jut el. Bejutását pedig leginkább Győr környéki területi kapcsolatainak köszönheti. Legnagyobb eséllyel főesperesi rangban marad káptalani éve alatt. Máshol nem szerez stallumot, és a püspöki méltóságig sem jutna el. Nagy valószínűséggel valamivel több mint tizenhat évet töltene el kanonokként, mely idő alatt négy különböző pozícióban fordul meg.

Kitekintés

Ahogy jelen dolgozat bevezetésében említettük, a káptalanok vizsgálata évszázados hagyományra tekint vissza a magyar történettudományban. Az utóbbi évtizedek során az archontológia és prozopográfia vizsgálati módszereit a káptalani testületeken alkalmazó szakmunkák mindegyike kihangsúlyozta, hogy nem valósulhat meg átfogó egyháztörténet-írás az egyházi középréteg alapos megismerése nélkül. Feladata lenne a magyar történetírásnak a káptalani testületek személyi állományának szisztematikus feldolgozása, amelynek eredményeképpen országosan is képet alkothatnánk az egyházi középrétegben lejátszódó folyamatokról. Erre Nyugat-Európában számos működő példát találhatunk, többek között a németországi Germania Sacra, a francia Fasti Ecclesiae Gallicanae vagy az angol Fasti Ecclesiae

Anglicanae sorozatot. Egy hasonló magyarországi sorozat létrejöttének alapját az egyházmegyénkénti feldolgozás vehetné meg. A késő középkor esetében ezt a munkát kezdte meg Köblös József, Fedeles Tamás, C. Tóth Norbert, valamint Kristóf Ilona. A kora újkori egyházi középhéteg ilyen irányú vizsgálata még ekkora figyelmet sem kapott. Üdítő kivételnek egyedül Hermann István veszprémi székeskáptalant vizsgáló írását tudjuk említeni.

Dolgozatunkban számos helyen olyan kérdések merültek fel, amelyek túllépnek e tanulmány formai és tematikai határain. Ide tartozik például a győri székeskáptalan követeinek szerepvállalása a kora újkori országgyűléseken, amelyet Szi-jártó M. István és Forgó András monografikus munkáinak ismeretében releváns kérdésnek tartunk.⁷⁶ A külföldi egyetemeken pallérozódott peregrinusok alsópap-ságban maradt hányadának jelenségét. Akárcsak a 18. század elején megfigyelt tendenciát, amely szerint az országegyesítést követő időszak után is elmaradtak a volt hódoltsági és erdélyi fejedelemségi egyházi személyek a győri székeskáptalanból. Fennmaradt-e ez a tendencia, hogy Kelet-Magyarországról nehezebben lehetett győri stallumhoz jutni? Egyáltalán, csak győri jelenségnek tekinthetjük-e ezt? Mi lehetett az oka, és változott-e valamikor egy személy vagy esemény hatására az a jelenség, hogy győri kanonokok nem jutottak külföldi stallumhoz? Meglátásunk szerint a prozopográfia módszerével nyugvópontra juttatott alapkérdések a későbbiekben megválaszolendő témákat vetnek fel.

SZAKIRODALOM

- BÁCSKAI: Város-e a mezőváros? = BÁCSKAI VERA: Város-e a mezőváros? (Szakály Ferenc: Mezőváros és reformáció. Tanulmányok a korai magyar polgárosodás kérdéséhez.) BUKSZ 9. (1997:2) 195–199.
- BALÁZS: Az alkalmazás dilemmái = BALÁZS MIHÁLY: Az alkalmazás dilemmái. A német konfesszionalizációs modell és az erdélyi reformáció. Korall 15. (2014:57) 5–26.
- BALÁZS: Az új ország és a katolikusok = BALÁZS MIHÁLY: Az új ország és a katolikusok. In: Hitújítás és egyházalapítás között, Tanulmányok az erdélyi unitarizmus 16–17. századi történetéről. (A Magyar Unitárius Egyház Kolozsvári Gyűjtőlevéltárának és Nagykönyvtárának Kiadványai 8.) Szerk. KOVÁCS SÁNDOR – MOLNÁR LEHEL. Kolozsvár, 2016. 61–75.
- BEDY: A győri székeskáptalan = BEDY VINCE: A győri székeskáptalan története. (Győregyházmegye múltjából III.) Győr, 1938.
- BEDY: Pápóci prépostság = BEDY VINCE: Pápóci prépostság és perjelség története. (Győregyházmegye múltjából VI.) Győr, 1939.
- BRODKORB: Die Weihbischöfe = CLEMENS BRODKORB: Die Weihbischöfe im Heiligen Römischen Reich 1448–1648. Römische Quartalschrift 92. (1997) 72–102.
- C. TÓTH: A „mályuszi modell” = C. TÓTH NORBERT: A „mályuszi modell” érvényessége: vissza az alapokhoz? In: Egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 16. században. Szerk. VARGA SZABOLCS – VÉRTESI LÁZÁR. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis XVII.)

⁷⁶ FORGÓ: Egyház, rendiség; SZIJÁRTÓ M: A magyar rendek.

- Pécs, 2017. 11– 34.
- C. TÓTH: A győri nagy és kisprépostok = C. TÓTH NORBERT: A győri nagy és kisprépostok a Zsigmond-korban. „In labore fructus”. Jubileumi tanulmányok Győregyházmegye történetéből. Szerk. NEMES GÁBOR – VAJK ÁDÁM. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai – Források, feldolgozások 13.) Győr, 2011. 405–410.
- ECKHART: Jogi kar története = ECKHART FERENC: A Jog- és Államtudományi Kar története 1667–1935 (A Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Története II.) Budapest, 1936.
- ENGEL: Protopográfia = ENGEL PÁL: Protopográfia, In: A történelem segédtudományai. Szerk. BERTÉNYI IVÁN. Budapest, 2006. 32–34.
- FAZEKAS: A bécsi Pázmáneum = FAZEKAS ISTVÁN: A bécsi Pázmáneum magyarországi hallgatói 1623–1918 (1951). Budapest, 2003.
- FAZEKAS: A reform útján = FAZEKAS ISTVÁN: A reform útján. A katolikus megújulás Nyugat-Magyarországon. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai, Források, feldolgozások 20.) Győr, 2014.
- FEDELES: A pécsi székeskáptalan = FEDELES TAMÁS: A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526). (Tanulmányok Pécs történetéből 17.) Pécs, 2005.
- FEDELES: Segédpüspökök = FEDELES TAMÁS: Pécsi segédpüspökök. Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 22. (2010:1-2) 5–20.
- FORGÓ: Egyház, rendiség = FORGÓ ANDRÁS: Egyház, rendiség, politikai kultúra. Papok és szerzetesek a 18. század országgyűlésein. Budapest, 2017.
- G. TÓTH: A csanádi székeskáptalan = G. TÓTH PÉTER: A csanádi székeskáptalan személyi összetétele a késő-középkorban (1354–1526). Doktori értekezés, Szeged, 2014.
- GECSÉNYI: Gazdaság, társadalom, igazgatás = GECSÉNYI LAJOS: Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből. Szerk. KATONA CSABA. Győr, 2008.
- HERMANN: A veszprémi székeskáptalan = HERMANN ISTVÁN: A veszprémi székeskáptalan személyi összetétele 1700 és 1777 között. In: Megyetörténet. Egyház- és igazgatástörténeti tanulmányok a veszprémi püspökség 1009. évi adománylevele tiszteletére. Szerk. HERMANN ISTVÁN – KARLINSZKY BALÁZS. (A Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 22.) Veszprém, 2010.
- KARALL: A győri székeskáptalan horvát anyanyelvű kanonokjai = JOHANN KARALL: A győri székeskáptalan horvát anyanyelvű kanonokjai a 18. századtól, In: „In labore fructus”. Jubileumi tanulmányok Győregyházmegye történetéből. Szerk. NEMES GÁBOR – VAJK ÁDÁM. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai – Források, feldolgozások 13.) Győr, 2011. 235–245.
- KELEMEN: Keresztély Ágost = KELEMEN ATANÁZ: Keresztély Ágost herceg katolikus restaurációs tevékenysége a győri egyházmegyében. Pannonhalmi Füzetek 11. (1931).
- KISSNÉ BOGNÁR: Magyarországi diákok a bécsi tanintézményekben = KISSNÉ BOGNÁR KRISZTINA: Magyarországi diákok a bécsi tanintézetekben 1526–1789. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 13.) Budapest, 2004.
- KOLLÁNYI: Esztergomi kanonokok = KOLLÁNYI FERENC: Esztergomi kanonokok 1100–1900. Esztergom, 1900.
- KOLTAI: Batthyány Ádám = KOLTAI ANDRÁS: Batthyány Ádám, Egy magyar főúr és udvara a XVII. század közepén. (Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai, Források, feldolgozások 14.) Győr, 2012.
- KÖBLÖS: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan = KÖBLÖS JÓZSEF: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan archontológiája 1458–1526. (Forrástudományi segédlet 3.) Budapest, 1987.
- KÖBLÖS: Az egyházi középréteg = KÖBLÖS JÓZSEF: Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 12.) Budapest, 1994.

- KRISTÓF: Egyházi középréteg = KRISTÓF ILONA: Egyházi középréteg a késő középkori Váradon (1440–1526). (Thesaurus Historiae Ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi 4.) Pécs, 2014.
- KUBINYI: Mezővárosok = KUBINYI ANDRÁS: Mezővárosok egy városmentes tájon. A középkori Délnyugat-Magyarország. In: A Tapolcai Városi Múzeum közleményei 1. Szerk. TÖRÓCSIK ZOLTÁN. Tapolca, 1989. 319–335.
- KUBINYI: Városhálózat = KUBINYI ANDRÁS, Városhálózat a késő középkori Kárpát-medencében. Történelmi Szemle 46. (2004) 1–30.
- MÁLYUSZ: Egyházi társadalom = MÁLYUSZ ELEMÉR: Egyházi társadalom a középkor végén. Budapest, 1971.
- NEMES: Isvalies bíboros = NEMES GÁBOR: Pietro Isvalies bíboros veszprémi püspök. In: Folyamatosság és változás: Egyházszerkezet és hitélet a veszprémi püspökség területén a 16-17. században. Szerk. KARLINSZKY BALÁZS – VARGA TIBOR LÁSZLÓ. Veszprém, 2018. 9–46.
- PÁLFFY: Császárváros = PÁLFFY GÉZA: A császárváros védelmében. A győri főkapitányság története 1526–1598. Győr, 1999.
- PFEIFFER: A veszprémi egyházmegye = PFEIFFER JÁNOS: A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950). (Dissertationes hungaricae ex historia ecclesiae VIII.) München, 1987.
- RÁCZ: A magyarországi káptalanok = RÁCZ GYÖRGY: A magyarországi káptalanok és monostorok magisztrátus joga a 13-14. században. Századok 134. (2000) 147–210.
- STONE: Prosopography = LAWRENCE STONE: Prosopography. Daedalus 100. (1971) 46–79.
- SZABADY: Telekessy = SZABADY BÉLA: Telekessy István egri püspök a győri egyházmegye történetírója. Győri Szemle 12. (1941) 1–18.
- SZAKÁLY: Mezőváros és reformáció = SZAKÁLY FERENC: Mezőváros és reformáció, Tanulmányok a korai polgárosodás kérdéséhez. (Humanizmus és Reformáció 23.) Budapest, 1995.
- SZIJÁRTÓ M: A magyar rendek = SZIJÁRTÓ M. ISTVÁN: A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792. Budapest, 2005.
- VAGNER: nyitrai székes-káptalan = VAGNER JÓZSEF: Adalékok a nyitrai székes-káptalan történetéhez. Nyitra, 1896.
- VERESS: Collegium Germanicum = VERESS ENDRE: A római Collegium Germanicum et Hungaricum magyarországi tanulóinak anyakönyve és iratai I. Anyakönyv (1559–1917) (Fontes rerum Hungaricarum II.) Budapest, 1917.

THE STAFF STRUCTURE OF THE CHAPTER OF GYŐR
IN THE 17TH AND 18TH CENTURIES.

Based on previous Western European and Hungarian examples this study aims at carrying out a prosopographic study of the Chapter of Győr through analysing the biography and walk of life of the Prebends installed between the tenure of Bishop György Széchényi and Bishop Christian August. It is important to have the possibly most exact picture of the middle-level society of the Győr Diocese from this crucial period of the triumphant decades of the Catholic confessionalization. Driven by this motive the study looks into the nationality, social status, geographic origin and education background of ecclesiastic persons ordained as Prebends. Another important aspect of the study is the relationship pattern of these persons with the Chapter and the ways of having been promoted into the body. The study of this aspect offers some prospect on the relationships of the Chapter with the lower clergy and other Chapters. This method offers a way to gain a picture of the promotion policy of three bishops during the span of the sixty-seven years of the studied period. Based on the results of the first part of this study the second part tries to identify different career types within and sometimes outside the boundaries of the Győr Chapter. In order to facilitate the use of the results and suggested tendencies of the present study in a wider context a comparative analysis is presented concerning the similarities and differences of the practice of the medieval Chapter of Győr and the Chapter of Veszprém in early modern times.

Róbert Oláh P.